

TODZIAŁAMY!

Przewodnik metodyczny do realizacji projektów społecznych z młodzieżą

Opracowanie i redakcja: Małgorzata Połowniak-Dąbrowska, Michał Tragarz

Skład: Taka Paka Project and Design Group – Halina Ostaszewska
takapaka.com

Każda część niniejszej publikacji może być bez ograniczeń wykorzystywana pod warunkiem umieszczenia następującej adnotacji: TO(działa)MY!
Przewodnik metodyczny do realizacji projektów społecznych z młodzieżą, M. Połowniak-Dąbrowska, M. Tragarz, (2020), Warszawa: Stowarzyszenie UNICEF Polska.

Stowarzyszenie Polski Komitet Narodowy Funduszu Narodów
Zjednoczonych na Rzecz Dzieci – UNICEF
ul. Rolna 175 D
02-729 Warszawa
e-mail: unicef@unicef.pl
www.unicef.pl

Wstęp	5
O UNICEF	6
O Fundacji Santander Bank Polska	7
Obszary tematyczne projektów społecznych	8
Ekologia i ochrona środowiska	9
Edukacja, kultura i rozrywka	11
Projekty społeczne organizowane przez młodzież	14
Czym jest projekt?	14
Korzyści z realizacji projektów społecznych w szkole	15
Projekt w podstawie programowej	15
Rozwój kompetencji uczniów poprzez realizację projektów	16
Więcej korzyści płynących z realizacji projektów w edukacji	17
Jak zrealizować dobry projekt?	18
Cechy dobrego projektu uczniowskiego:	19
Etapy realizacji projektu	20
Budowanie grupy projektowej	22
Rekrutacja do grupy projektowej i jej liczebność	22
Ustalenie zasad współpracy	22
Integracja zespołu	23
Atmosfera współpracy w grupie projektowej	23
Role w grupie projektowej	24
Jak podtrzymać zaangażowanie w grupie projektowej?	27
Czy możemy pracować w grupie projektowej online?	29
Jak ocenić własne zasoby i poznać potrzeby swojego otoczenia?	30
Dlaczego diagnoza jest ważna?	30
Jakie informacje powinniśmy zebrać?	30
Jak pozyskać informacje?	30
Jak postawić angażujący cel?	32
Określ cel jako SMART	32
Wybieramy temat na projekt społeczny	33
Jak włączyć różne grupy w projekt?	35
Planowanie i monitorowanie prac w projekcie	36
Regularny monitoring to podstawa	36
Promocja projektu	37
Podsumowanie działań projektowych	38
Zakończenie	40
Literatura	41

Drodzy Koordynatorzy, Drodzy Uczniowie,

Oddajemy w Wasze ręce materiał dydaktyczny do realizacji projektu edukacyjnego „TO(działa)MY!”. Mamy nadzieję, że pozwoli Wam na organizację interesujących projektów społecznych. Zarówno podręcznik, jak i sam projekt, w którym bierzecie udział, są wyjątkowe. Założeniem akcji „TO(działa)MY!” jest zaktywizowanie młodzieży i zachęcenie Was do podjęcia społecznych wyzwań, aby pokazać, jak wspaniałym doświadczeniem może być praca zespołowa i jakie pozytywne efekty może przynieść. Wierzymy, że takie działania mają głęboki sens i są źródłem niezapomnianych, wartościowych przeżyć. Myślenie w kategoriach projektu społecznego, czyli działania przyczyniającego się do jakościowej zmiany w życiu Waszej

społeczności szkolnej bądź szerzej – społeczności lokalnej, wymaga wyjścia poza dobrze znane i utarte schematy. Początkowo może to stanowić wyzwanie, ale tym większa będzie satysfakcja i nauka uczestników, jaką wyniosą z udziału w tym przedsięwzięciu.

UNICEF Polska i Fundacja Santander Bank Polska połączyły siły, aby dać wszystkim szkołom możliwość realizacji ciekawych projektów społecznych. Jesteśmy przekonani, że przekazanie w ręce młodzieży części odpowiedzialności za otaczający świat ma ogromne znaczenie dla kształtowania postawy zaangażowania społecznego. To właśnie zaangażowana i aktywna młodzież będzie w dorosłym życiu budować rzeczywistość. Warto zatem dać im do tego narzędzia już dziś.

Wybraliśmy dwa obszary tematyczne, w ramach których można przygotować projekt. Każdy z nich niesie ze sobą wiele możliwości do działania. Mamy nadzieję, że odnajdziecie wśród propozycji te, które odpowiadają na Wasze potrzeby i zainteresowania. Możecie też wypracować własne pomysły, którymi nas zaskoczycie. Bardzo na to liczymy! Czekamy na Wasze projekty społeczne o tematyce ekologicznej i edukacyjnej. Nie pozostaje nam nic innego, jak życzyć Wam powodzenia w pracy i powiedzieć: TO DZIAŁA MY!

Organizatorzy
UNICEF Polska
i Fundacja
Santander Bank Polska

UNICEF jest wiodącą organizacją humanitarną i rozwojową działającą na rzecz dzieci, obecną w ponad 190 krajach świata. UNICEF działa aktywnie w małych wioskach, przy równoczesnej współpracy z rządami państw. Każde dziecko, niezależnie od miejsca urodzenia, koloru skóry czy religii, ma prawo do zdrowego i bezpiecznego dzieciństwa, dlatego UNICEF 24 godziny na dobę monitoruje sytuację na świecie, działając natychmiast w przypadku kryzysów humanitarnych. Organizacja śpieszy z pomocą ofiarom klęsk żywiołowych czy konfliktów zbrojnych i robi wszystko, aby poprawić życie dzieci na całym świecie. Stojąc na straży przestrzegania szeroko pojętych praw dziecka, UNICEF ratuje, chroni przed przemocą, zapewnia dzieciom edukację.

UNICEF został powołany do życia przez Organizację Narodów Zjednoczonych z inicjatywą Polaka, doktora Ludwika Rajchmana w 1946 roku. Jako organizacja, został wyznaczony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ do ochrony praw dzieci, wspierania realizacji ich podstawowych potrzeb oraz tworzenia warunków do pełnego rozwoju wszystkich dzieci na świecie.

UNICEF kieruje się w pracy postanowieniami Konwencji o prawach dziecka. Działa aktywnie na rzecz gwarancji stosowania zapisów Konwencji, jako kanonu zasad etycznych oraz międzynarodowych standardów w postępowaniu wobec wszystkich dzieci.

Jako organizacja, UNICEF przez 365 dni w roku walczy z głodem i niedożywieniem, zapewnia dostęp do czystej wody, organizuje opiekę medyczną, dostarcza lekarstwa. Od szczepień dzieci, po odbudowę szkół po katastrofach, robi wszystko, aby dotrzeć do każdego potrzebującego dziecka.

UNICEF pomaga dzieciom, ale pracuje też z rządami państw i z partnerami, aby zapewnić lepszą przyszłość kolejnym pokoleniom. UNICEF nie jest finansowany przez ONZ i dlatego potrzebuje wsparcia Darczyńców, aby nieść pomoc dzieciom. Organizację wspiera 96 milionów Darczyńców i ponad milion wolontariuszy na całym świecie. To dzięki nim możliwe jest niesienie pomocy niemalże 7 milionom dzieci rocznie.

Polski Komitet Narodowy UNICEF posiada status organizacji pożytku publicznego.

UNICEF w Polsce działa na rzecz respektowania praw dziecka oraz zbiera fundusze, które przeznacza na pomoc potrzebującym dzieciom w najuboższych krajach świata. Współpracuje z placówkami oświatowymi: szkołami, przedszkolami, uczelniami wyższymi. Prowadzi liczne projekty edukacyjne, które mają na celu uświadamianie dzieciom i młodzieży ich praw, uwrażliwianie na sytuację rówieśników w krajach rozwijających się oraz wykształcenie postaw otwartości i tolerancji. UNICEF Polska działa aktywnie, angażując sympatyków i Darczyńców w takie projekty jak Miasto Przyjazne Dzieciom, Szpital Przyjazny Dziecku, Klub Szkół UNICEF czy #BiegamDobrze.

Od 2015 roku UNICEF Polska monitoruje warunki i jakość życia dzieci w Polsce. Bieżące wyniki z monitoringu udostępnione są w serwisie **DzieciwPolsce.pl**

Więcej informacji o działaniach UNICEF można znaleźć na stronie internetowej **unicef.pl**.

Fundacja Santander Bank Polska S.A. im. Ignacego Jana Paderewskiego

Programy grantowe, wolontariat pracowniczy, Klub Płomyka oraz Program Stypendialny to filary działań prowadzonych przez Fundację Santander Bank Polska S.A. im. Ignacego Jana Paderewskiego.

Od ponad 20 lat działalności Fundacja Santander Bank Polska pomaga dzieciom, młodzieży, seniorom, osobom potrzebującym wsparcia. Główne projekty fundacji koncentrują się na edukacji młodzieży oraz ekologii.

Fundacja Santander wspiera uzdolnioną młodzież, realizując Program Stypendialny. Od 3 lat spośród zgłoszonych aplikacji wyłania utalentowanych uczniów z terenu całej Polski i wspiera finansowo rozwój ich talentu, fundując roczne stypendia w ramach programu. W roku szkolnym 2019/2020 stypendium fundacji otrzymywało 21 uczniów.

Fundacja Santander Bank Polska prowadzi także dwa programy grantowe. W lutym 2020 roku wystartował najnowszy konkurs grantowy „Tu Mieszkam, Tu Zmieniam EKO”, który umożliwia lokalnym społecznościom zmianę swojego najbliższego otoczenia na bardziej ekologiczne. Program inspirowane do tworzenia ogrodów, roślinnych murali i innych inicjatyw, które sprzyjają naturze. Kolejny konkurs grantowy to „Bank Młodych Mistrzów Sportu”, promuje on aktywność sportową i zdrowy styl życia wśród dzieci i młodzieży. Dzięki niemu w całej Polsce organizowane są między innymi olimpiady i rozgrywki sportowe.

Od 2010 roku Fundacja Santander prowadzi wolontariat pracowniczy, dzięki któremu wspiera finansowo oddolne inicjatywy pracowników banku. Realizują oni swoje własne pomysły odpowiadając na realne potrzeby lokalnych społeczności. Aktualnie Fundacja ma ponad 2000 wolontariuszy zaangażowanych w działania na rzecz najbardziej potrzebujących.

Fundacja realizuje również projekt pod nazwą „Klub Płomyka”. Jest to inicjatywa, która ma na celu zmianę niezagospodarowanych pomieszczeń w szpitalach czy domach dziecka na nowe, piękne i kolorowe pokoje dla dzieci i ich rodziców.

W 2004 roku Fundacja uzyskała status organizacji pożytku publicznego. Jej działania są wspierane przez podatników przekazujących 1% swojego podatku, dzięki czemu Fundacja pomaga potrzebującym oraz realizuje coraz więcej nowych projektów, których efekty można zobaczyć w całej Polsce.

Więcej o działaniach Fundacji można znaleźć na stronie

www.fundacja.santander.pl

 Santander
Fundacja

TO DZIAŁAMY!

Obszary tematyczne projektów społecznych

8

W ramach przygotowania projektu społecznego z młodzieżą w akcji „TO(działa)MY!”, możecie wybrać jeden z dwóch obszarów tematycznych, które proponujemy. Definiując wskazane obszary staraliśmy się, aby były angażujące dla uczniów. Życie młodzieży obraca się wokół tematów: szkoły, edukacji, rozrywki, sportu, ale też ekologii. Coraz większy odsetek młodych ludzi interesuje się ważnymi społecznie tematami, jednak wciąż duża grupa pozostaje na nie obojętna. Projekt edukacyjny „TO(działa)MY!” wychodzi

naprzeciw temu problemowi. Naszym celem jest, aby zmotywować dzieci i młodzieży do działania i pokazać, że swoim zaangażowaniem mogą wpływać na rzeczywistość. Wierzymy, że prezentowane obszary umożliwią Wam stworzenie niezwykle interesujących pomysłów na projekt społeczny. Projekty zrealizowane w ramach jednego z obszarów będą mieć z pewnością duży walor społeczny. Na tym zależy nam najbardziej.

Na kolejnych stronach znajdziecie informacje o każdym z obszarów.

Pokazujemy, dlaczego są one ważne i jakie zagadnienia mogą być interesujące dla młodych ludzi. W ramach umieściliśmy po kilka przykładowych pomysłów, mogących posłużyć do przygotowania projektu społecznego. Nie są to gotowe projekty, a raczej tematy. Potraktujcie je jako inspirację. Możecie z nich skorzystać, rozwijać je, modyfikować etc. Zachęcamy przede wszystkim do wykorzystania własnych pomysłów, najlepiej odpowiadających zainteresowaniom i potrzebom uczniów w Waszej szkole. A teraz do dzieła!

© UNICEF/Woigram

ologia i ochr

9

© UNICEF/Gelman

Ekologia i ochrona środowiska

Ekologia i ochrona środowiska to jedno z najczęściej poruszanych obecnie tematów w Polsce i na świecie. W związku z rosnącym zanieczyszczeniem powietrza, koniecznością walki ze smogiem, nagłośnieniem problemu katastrofalnych skutków zmian klimatycznych, jakie nas czekają w najbliższych dekadach, coraz większy procent społeczeństwa będzie interesować się tą tematyką. Temat ekologii wszedł do debaty społecznej, jest podnoszony przez ekspertów, polityków oraz obywateli. To dobry znak, że zaczynamy rozmawiać o potrzebie wprowadzania rozwiązań, które będą mieć dobroczynny wpływ na nasze środowisko i ograniczą lub zniwelują generowane przez nas zanieczyszczenie. Są to trudne tematy, głównie ze względu na fakt, że uzyskanie pozytywnego efektu wymaga od nas zmiany – przede wszystkim w myśleniu o czystym i bezpiecznym środowisku, jako danym nam raz i na zawsze. Zmiana

musi nastąpić także w naszym postępowaniu, chociażby poprzez rezygnację z pewnych przyzwyczajeń, jak nieograniczonego korzystania z wody czy plastiku w życiu codziennym. Z pewnością jest to wyzwaniem – i w dodatku takim, który wymaga więcej pracy. Ale niewątpliwie ma ogromne znaczenie. Dlatego warto postarać się trochę bardziej i znaleźć sposób na wprowadzenie eko-zmian w swoim życiu.

Kształtowanie pożądanych postaw jest skuteczne, kiedy odbywa się systematycznie, już od najmłodszych lat. Taka edukacja powinna mieć miejsce w domu, ale i w szkole. Tymczasem potrzeba edukacji jest ogromna. Jak pokazuje najnowsze dane raportu Green Generation, polska młodzież nie interesuje się tematami dotyczącymi ekologii¹. Zainteresowanie tym obszarem deklaruje tylko 24% młodych ludzi do 18. roku życia. Polskie społeczeństwo nie jest

świadome zagrożeń wynikających z globalnych zmian ekologicznych. Nie rozumie powiązań gospodarczo-ekonomicznych z tego obszaru i nie zna podstawowych pojęć, jak np. ślad węglowy (80% nie zna tego sformułowania). Opór we wdrażaniu wszelkich ekologicznych rozwiązań, np. w prowadzeniu gospodarstwa domowego, wynika z przekonania, iż ekologiczny styl życia wymaga dużego nakładu pracy i wydatków, a wszystkie zasady uznawane są jako utrudniające życie. Młodzi ludzie traktują ekologię jako modny styl życia. Przekonania młodzieży wynikają z niewiedzy czy wręcz z informacji, jakie otrzymują od starszego pokolenia, przejawiającego sceptyczne nastawienie wobec wszelkich ruchów proekologicznych. 61% młodych ludzi nie dostrzega potrzeby wprowadzenia do nauczania treści związanych z ochroną środowiska i klimatu. Na szczęście jest też przeciwwaga dla tych danych w postaci zaangażowanych grup młodych ludzi,

dla których temat ekologii jest ważny. Ci młodzi czują potrzebę działania, dostępu do informacji, i chcą wprowadzenia konkretnych zmian. Przykładem mogą być młodzi ludzie skupieni wokół Młodzieżowego Strajku Klimatycznego. Dla nich kwestie środowiskowe nie są obojętne. Głośno artykułują potrzebę zmian, domagając się wręcz działania od dorosłych.

Aktywności na rzecz wprowadzenia ekologicznych rozwiązań w życiu może się podjąć każdy z nas i w dowolnym czasie. Im szybciej, tym lepiej. Dlatego zachęcamy Was do poszukania pomysłów, co możecie zrobić wspólnie z uczniami w ramach projektów społecznych w tym obszarze tematycznym. Może wypracujecie pomysły, które wyjdą poza mury Waszej szkoły

i okażą się wartościowe dla społeczności lokalnej? Poniżej dzielimy się z Wami inspiracjami do wykorzystania. Powodzenia w pracy!

10

- Zorganizowanie informacyjnej kampanii społecznej na terenie szkoły/w najbliższej okolicy, dotyczącej eko-zasad, które każdy może zainicjować w swoim życiu. Przygotowanie plakatów, organizacja spotkań dla uczniów/gości, spotkanie z ekspertem
- Założenie kompostownika na podwórku szkolnym
- Przygotowanie ulotek informujących mieszkańców okolicy na temat poprawnej segregacji odpadów
- Zaproszenie lokalnych firm do wprowadzenia ekologicznych rozwiązań w ich działaniu, np. rezygnacji z jednorazowych, plastikowych kubeczków podczas spotkań służbowych. Stworzenie listy lokalnych firm przyjaznych środowisku
- Zakup/pozyskanie od sponsora sadzonek drzew i zorganizowanie społecznej akcji sadzenia roślin wokół szkoły
- Zorganizowanie pikniku rodzinnego, podczas którego uczniowie opowiedzą o znaczeniu wprowadzenia ekologicznych zmian w gospodarstwach domowych i pokażą, jak całe rodziny mogą się zaangażować w ten temat
- Zainstalowanie źródła wody pitnej w szkole, co nakłoni społeczność placówki do rezygnacji z zakupu butelkowanej wody
- Założenie łąki kwietnej w wyznaczonym przez gminę miejscu i stworzenie na niej „rezerwatu pszczół”

Edt

Edukacja, kultura i rozrywka

Uwaga młodych ludzi zdominowana jest przez szkołę i naukę. Przeciwwagą dla intensywnego wysiłku intelektualnego, związanego ze zdobywaniem wiedzy, jest czas wolny i towarzysząca mu rozrywka. Przez ostatnie lata zmieniło się postrzeganie czasu wolnego. Przestał być dla człowieka wyłącznie momentem na regenerację sił po ciężkiej pracy. Definicja czasu wolnego rozszerzyła się. Dla dużej grupy ludzi czas wolny stał się okazją do rozwoju w wielu obszarach i realizowania swoich twórczych potrzeb. Istnieje wiele form spędzania czasu wolnego, np. poprzez uczestniczenie w życiu kulturalnym, ale jak ten czas zostanie zagospodarowany, zależy w dużej mierze od przyjętego w rodzinie modelu. To wczesne doświadczenia dzieciństwa kształtują w młodym

człowieku m.in. potrzebę kontaktu z kulturą czy konkretną rozrywką. W wielu polskich rodzinach dominującym sposobem spędzania czasu wolnego jest bierne uczestnictwo w kulturze masowej. Chodzimy rodzinnie do kina, teatru, bywamy na koncertach, wystawach, piknikach etc., gdzie mamy możliwość kontaktu z twórcami, zapoznania się z ich działalnością i sztuką. Zaspokaja to nasze potrzeby estetyczne i kulturalne. Dużo rzadziej włączamy się w kulturę, poprzez aktywne uczestnictwo i współtworzenie. Dotyczy to także, a może przede wszystkim, dzieci – które w swojej naturze mają potrzebę kreacji, tworzenia i rozwijania potencjału twórczego. Niespełnienie tej potrzeby wynika z braku propozycji, z których najmłodszy mogą skorzystać.

Aktywność kulturalna młodych ludzi

Wspominaliśmy już, że rozwój technologii wpłynął bezpośrednio na zdrowie młodego pokolenia, w szczególności na aktywność fizyczną młodzieży. Należy dodać, iż zdecydował także o formie spędzania czasu wolnego. E-aktywność stała się dominującym zajęciem młodzieży. Internet daje ogromne możliwości poznawania świata, w tym kultury i sztuki, ale nie zastąpi kontaktu ze światem realnym. Dla rozwoju dziecka niezwykle istotne jest zachowanie zdrowego balansu pomiędzy korzystaniem z wirtualnych dobrodziejstw, a aktywnością w prawdziwym życiu. Czas wolny dla młodych to także, – a może przede wszystkim – czas, jaki spędzają z rówieśnikami. Okres dojrzewania charakteryzuje się silną

potrzebą przynależności do grupy, przez co większość czasu, jakim dysponuje młody człowiek, jest czasem spędzonym na budowaniu i podtrzymywaniu relacji rówieśniczych. Ta naturalna potrzeba kontaktu z innymi może również z powodzeniem zostać wykorzystana do budowania czegoś pozytywnego, jak choćby do pracy przy organizacji projektów społecznych. Młodych ludzi charakteryzuje także chęć eksperymentowania i testowania rzeczywistości. Ciekawość poznawcza oraz idąca za nią odwaga w przekraczaniu wielu granic, pozwalają młodym budować własne poczucie kompetencji. Dziecko, sprawdzając wiele różnych opcji, w końcu trafia na tę, w której realizuje się najlepiej, i zaczyna się w niej rozwijać. W obszarze działań dotyczących kultury i rozrywki objawia się to chęcią uczestniczenia dziecka w różnorodnych warsztatach, kołach zainteresowań, zajęciach artystycznych czy działalności społecznej. Uczniowie podejmują się tych różnych wyzwań, uczestniczą w inicjatywach, które proponuje im szkoła, środowisko lokalne, rodzice. Na próżno szukać tu inicjatyw, które byłyby tworzone dla dzieci, ale jednocześnie przy ich udziale. Młody człowiek jest odbiorcą oddziaływań, które planują dorośli. To dorośli przygotowują propozycje zajęć kulturalnych dla młodych, bardzo często

zapominając, kto jest ich odbiorcą. Zbyt rzadko pojawiają się inicjatywy, które były wcześniej konsultowane z dziećmi jako grupą odbiorców. Brakuje tego etapu w planowaniu zajęć dla dzieci, jakim jest zbadanie ich potrzeb. A tu tkwi ogromny potencjał włączenia dzieci i młodzieży we współdecydowanie o kształtowaniu lokalnej kultury i rozrywki. Warto się nad tym zastanowić, gdyż nie jest to praktyka, której nie stosuje się nigdzie. Branża produkcyjna doskonale zdaje sobie sprawę z istoty prowadzenia rozmów z młodym człowiekiem – odbiorcą dóbr konsumpcyjnych. Opinie młodzieży na temat wybranych towarów są skrupulatnie analizowane i wykorzystywane do udoskonalania produktów, celem podnoszenia wskaźników sprzedaży. Zdecydowanie większą wartość miałoby branie pod uwagę głosu dzieci w sprawach, które mają większe znaczenie dla ich rozwoju. Sprawdzenie, czy są jakieś specyficzne dla danej grupy potrzeby, przyczyniłoby się do rozwoju lokalnej kultury, jej rozszerzeniu o propozycje, które do tej pory nie były brane pod uwagę. Czy znacie powszechnie inicjatywy kulturalne bądź rekreacyjne skierowane do dzieci o specjalnych potrzebach? Czy dzieci ze środowiska cudzoziemców mają taką samą możliwość rozwijania się twórczo w Waszej okolicy jak ich

rówieśnicy? Czy istnieją w Waszej okolicy zajęcia kulturalne skierowane do wielu pokoleń jednocześnie (np. dzieci i dziadków)? Jeśli nie możecie odpowiedzieć twierdząco na powyższe pytania, może warto zastanowić się, czy praca nad projektem społecznym z tego obszaru tematycznego nie wypełniłaby wspomnianej luki, wzbogacając ofertę kulturalną skierowaną do lokalnej społeczności.

Edukacja i nauka

Analogiczna sytuacja dotyczy nauki, która jest główną aktywnością i pracą ucznia. Czy poza programem nauczania, wynikającym z przepisów i regulacji systemu oświaty, młodzi ludzie mają możliwość rozwijania swoich zainteresowań naukowych? Czy mają okazję eksperymentować, sprawdzać najnowsze doniesienia nauki i testować ich zastosowanie w życiu codziennym? Jeśli dostrzegacie potencjał w tym obszarze wśród swoich podopiecznych, a brakowało Wam wcześniej pomysłu na zaangażowanie ich w działanie, to zachęcamy do opracowania projektu, umożliwiającego uczniom rozwijanie ich pasji. Może jest wśród nich przyszły wynalazca bądź literat?

© UNICEF/Pablo Pinheiro

Jeśli zdecydujecie wspólnie z uczniami, że chcecie przygotować projekt z tego obszaru, możecie skorzystać z naszych podpowiedzi.

- Zorganizowanie „Otwartego Laboratorium” w szkole w formie ogólnodostępnych zajęć dla uczniów poprowadzonych np. przez ekspertów z danej dziedziny
- Organizacja pikniku kulturalnego dla dzieci, rodziców i dziadków, podczas którego występy artystyczne zostaną przygotowane przez uczniów
- Stworzenie „Lokalnej Księgi Gier i Zabaw” w oparciu o wywiady przeprowadzone z lokalną społecznością i członkami rodziny oraz o przegląd literatury. Promocja typowych dla regionu, ale zapomnianych, form spędzania czasu wolnego
- Zorganizowanie „Dnia Kultury Międzynarodowej”, podczas którego młodzież (wraz z rodzinami) zaprezentuje kulturę wybranego kraju, którym się interesuje
- Wprowadzenie „Dni Kultury” do kalendarza wydarzeń szkolnych – np. Dnia Literatury Polskiej, Dnia Bajek i Baśni, Dnia Filmu, Dnia Teatru, Dnia Tańca etc. i organizacja tych dni, zaproszenie gości, warsztaty dla uczestników, wyposażenie szkolnych bibliotek i zasobów dzieł kulturalnych w szkole
- Noc Bibliotek Lokalnych – stworzenie bazy adresów lokalnych bibliotek, promocja tych miejsc wśród lokalnej społeczności, zorganizowanie nocy czytelniczej wraz z zaproszeniem pracowników lokalnych bibliotek do współorganizowania nocnych odwiedzin w wypożyczalniach książek i opowiadaniem ciekawostek o książkach
- Organizacja warsztatów pracy z książką

Przedstawiliśmy Wam 2 obszary tematyczne projektów społecznych, do organizacji których zachęcamy serdecznie nauczycieli i uczniów uczestniczących w akcji „TO(dział)AMY!”. Zastanówcie się wspólnie, czy któryś temat jest Wam szczególnie bliski i chcielibyście go rozwijać w formie projektu. Możliwości jest bardzo dużo. Wierzymy, że kreatywnie podejście do tego wyzwania. Pora przystąpić do zadania zespołowego i rozpocząć przygodę z pracą nad projektem. A jak ją zorganizować, podpowiadamy Wam na kolejnych stronach tego opracowania. Powodzenia!

Projekty społeczne organizowane przez młodzież

Czym jest projekt?

„Projekt” to słowo o wielu znaczeniach. My będziemy się odnosić w poniższej publikacji do jego rozumienia jako terminu z dziedziny zarządzania i edukacji.

Z punktu widzenia zarządzania, projekt jest zbiorem powiązanych ze sobą aktywności mających określony cel (wytworzenie produktu, usługi lub osiągnięcie jakiegoś rezultatu). Posiadają one określony początek i koniec, dlatego wymagają wcześniejszego zaplanowania. Tak rozumiane projekty realizują zarówno firmy budowlane, laboratoria chemiczne, agencje reklamowe, wszelkie instytucje korzystające z funduszy unijnych, organizacje

społeczne, jak i pracownicy wolnych zawodów.

W edukacji metoda projektu jest jedną z praktycznych metod nauczania, która polega na samodzielnej realizacji przez uczniów zadań – projektów właśnie. Wychodzi ona z założenia, że najefektywniejsza jest nauka przez doświadczenie oraz wzajemne uczenie się, które mają miejsce w sytuacji realnego działania uczniów.

Projekty edukacyjne mają długą historię. Ich początków można szukać w koncepcji „learning by doing” (nauki przez działanie) sformułowanej przez Johna Deweya jeszcze

pod koniec XIX wieku, w myśl której rolą nauczyciela nie jest przekazywanie konkretnej wiedzy, a towarzyszenie uczniowi w zdobywaniu określonych doświadczeń. Założenie, że podstawą nauki powinno być doświadczenie i oparte na zainteresowaniu uczniów rozwiązywanie konkretnych wyzwań czy problemów, pojawiało się w większości nurtów pedagogiki progresywnej, a pod koniec XX wieku stało się coraz szerszej wprowadzaną metodą w głównym nurcie edukacji – pod nazwą metody projektu (project-based learning).

Projekty edukacyjne można podzielić na 2 rodzaje:

14

	Główny cel	Dominujące aktywności	Najbliżej do projektów realizowanych przez
Projekty badawcze	odpowiedź na postawione wcześniej pytanie badawcze, dostarczenie nowej wiedzy	doświadczenia, eksperymenty, badania społeczne, analiza dokumentów źródłowych	naukowców, firmy i instytucje badawcze
Projekty społeczne	dokonanie zmiany w swoim otoczeniu	działanie z innymi i na rzecz innych	organizacje społeczne, firmy i korporacje

Dla naszego projektu istotne jest dogłębne zrozumienie założeń projektów społecznych, i to na nich skupimy swoją uwagę.

W ramach projektów społecznych mogą zostać zrealizowane różne działania, ale aby dane działanie można było określić projektem

społecznym, powinno posiadać następujące elementy:

Cel	Plan	Grupa
Określający, co chcemy osiągnąć	Określony początek i koniec projektu, a także harmonogram i podział zadań	Projekt społeczny musi być realizowany przez konkretne osoby albo skierowany do wybranej grupy osób

organizowane

Korzyści z realizacji projektów społecznych w szkole

Projekt zrobił bardzo dużą karierę, zarówno w zarządzaniu, gdzie jest stosowany powszechnie w dużych i małych firmach, jak i w edukacji, w której funkcjonuje już od wielu lat i jest coraz chętniej wykorzystywany. Nie wynika to jedynie z mody, a przede wszystkim z korzyści, jakie metoda projektu daje zarówno osobom pracującym nad

realizacją złożonych zadań w firmach, jak i uczestnikom procesu kształcenia. Realizacja projektu z uczniami, szczególnie na początku, wymaga od nauczyciela dodatkowej pracy i zaangażowania, a jeśli realizujemy projekty społeczne wychodzące swoim zasięgiem poza szkołę – również przychylności i otwartości społeczności

lokalnej. Poniżej przedstawiamy Wam informacje o obecności metody projektu w podstawie programowej nauczania. Wiedza ta pozwoli Wam zaplanować zajęcia wykorzystujące metodę projektów, zgodnie z wyznaczonymi programami nauczania.

Projekt w podstawie programowej

Likwidacja gimnazjów usunęła z podstawy programowej obowiązek realizacji projektu, rozumianego jako „zespolowe, planowe działanie uczniów, mające na celu rozwiązanie konkretnego problemu z zastosowaniem różnorodnych metod”. Sama metoda projektu nie zniknęła jednak z podstawy programowej. Obecnie jej stosowanie nie jest obowiązkowe, a jedynie zalecane przez MEN. W preambule do podstawy programowej kształcenia ogólnego czytamy:

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych takich jak komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami. Zastosowanie metody projektu, oprócz wspierania w nabywaniu wspomnianych wyżej kompetencji, pomaga również rozwijać u uczniów przedsiębiorczość i kreatywność oraz umożliwia stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych³.

Bardzo podobny w brzmieniu zapis, zalecający stosowanie metody projektu, znajduje się również w preambule podstawy programowej dla szkół średnich.

Metoda projektu rozumiana jako zespołowe, planowe działanie mające na celu rozwiązanie konkretnego problemu, pojawia się jako zalecana metoda realizacji podstawy programowej na takich przedmiotach jak: język polski, wiedza

o społeczeństwie, geografia, chemia, fizyka, technika, informatyka, przedmioty artystyczne, a nawet wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa. Ponadto preambula do podstawy programowej stwierdza, że „projekty swoim zakresem mogą obejmować jeden lub więcej przedmiotów”.

Co z tego wynika? Przede wszystkim to, że projekty edukacyjne i społeczne w szkole nie muszą być czymś dodatkowym, postrzeganym jako aktywność ekstra, jedynie dla zainteresowanych. Nie jest to również inicjatywa nie do zrealizowania z powodu przeładowanego programu. Projekt można tak zaplanować, aby zrealizować konkretne zapisy z podstawy programowej. Co więcej, część z nich można zrealizować szybciej i sprawniej niż podczas tradycyjnych lekcji.

Dodatkową korzyścią, w przypadku współpracy nauczycieli, jest możliwość wdrożenia projektów obejmujących różne przedmioty i realizujących konkretne zapisy z ich podstaw programowych. Może się nagle okazać, że uczniowie realizujący jeden projekt społeczny, np. promujący udział w wyborach, zrealizowali nie tylko podstawę programową z wiedzy o społeczeństwie w zakresie zdobycia wiedzy o roli wyborów w systemie demokratycznym, lecz także elementy podstawy z języka polskiego (napisanie krótkiego materiału informacyjnego o wyborach) i informatyki, poprzez przygotowanie w wybranym programie komputerowym krótkiego materiału wideo zachęcającego do głosowania. Taka interdyscyplinarność metody projektu, realizowanego tylko w jednym obszarze tematycznym, jest jego ogromnym walorem.

15

© UNICEF/Wogram

³ Preambula Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., Dz. U. 2017 poz. 356.

Rozwój kompetencji uczniów poprzez realizację projektów

System kształcenia w Unii Europejskiej jest obecnie nastawiony na kształcenie tzw. „kompetencji kluczowych”, opisanych w zaleceniu Rady Unii Europejskiej z 22 maja 2018 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie⁴. Dokument opisuje kompetencje w podziale na 8 grup, które

powinien posiadać każdy obywatel i każda obywatelka Unii. Jest to obecnie podstawowy punkt odniesienia dla wszelkich działań edukacyjnych w UE.

Myślenie w kategoriach kompetencji, jakie powinien posiadać uczeń, jest całościowe, ponad przedmiotowe, i samo w sobie zakłada

interdyscyplinarność, łączenie różnych dziedzin oraz samodzielność osoby uczącej się.

Metoda nauki przez projekt bardzo dobrze odpowiada na te założenia. Realizując ją, uczniowie wzmacniają swoje kompetencje z różnych grup wskazanych przez Radę UE, a w szczególności:

16

Obszar kompetencji wg Rady UE

wiedza, umiejętności i postawy rozwijane w dużym stopniu poprzez metodę projektu

Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie samodzielnego uczenia się

zdolność skutecznego zarządzania czasem i informacjami oraz konstruktywnej pracy z innymi osobami, w tym zdolność do określania swoich możliwości, koncentracji, radzenia sobie ze złożonością zadań, krytycznej refleksji i podejmowania decyzji; umiejętność budowania relacji z innymi ludźmi, zdolność do konstruktywnego porozumiewania się, pracy zespołowej i negocjowania oraz rozumienia różnych punktów widzenia; zdolność do określania i wyznaczania celów, nastawienie na rozwiązywanie problemów i korzystanie z dotychczasowych doświadczeń

Kompetencje obywatelskie

zdolności skutecznego angażowania się, wraz z innymi ludźmi, na rzecz dobra wspólnego; obejmują krytyczne myślenie i całościowe rozwiązywanie problemów, a także umiejętność formułowania argumentów oraz konstruktywnego uczestnictwa w działaniach społecznych na wszystkich szczeblach

Kompetencje cyfrowe

krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych oraz interesowanie się nimi w kontekście uczenia się, pracy i aktywności społecznej, umiejętności korzystania z informacji i danych, komunikowania się i współpracy, świadomego korzystania z mediów oraz samodzielnego tworzenia treści cyfrowych

Należy zwrócić uwagę, iż wielu z wyżej wymienionych kompetencji nie da się rozwinąć podczas tradycyjnej lekcji, opartej na przekazie wiedzy przez nauczyciela. Wymagają one bowiem samodzielnego działania uczniów. Jest to kolejny argument przemawiający za stosowaniem metody projektu w szkole.

Więcej korzyści płynących z realizacji projektów w edukacji

Wspomnieliśmy już o kluczowych kwestiach przemawiających za stosowaniem metody projektów w edukacji, wynikających przede wszystkim z zapisów dokumentów oświatowych oraz kierunków rozwoju kompetencji promowanych przez UE. Warto jednak pochylić się jeszcze nad kilkoma, równie istotnymi argumentami, wskazującymi projekt jako metodę pożądaną w systemie nauczania.

Są to między innymi:

- Urozmaicenie praktyki szkolnej – wciąż rzadkie i potrzebne wśród dominujących metod podawczych. Dzięki metodzie projektu docieramy do tych uczniów, którzy dobrze odnajdują się w stylu nauki przez doświadczenie.
- Wejście do świata młodzieży – projekty współtworzone przez młodych ludzi pozwalają na włączenie do praktyki szkolnej tego, co im bliskie. W treściach nauczania automatycznie pojawiają się ważne dla uczniów tematy, zainteresowania, technologie etc.
- Integracja uczniów – projekty społeczne wymagają współpracy, co dla wielu osób bywa trudne. Jednak przejście przez realizację wspólnego działania zazwyczaj okazuje się niezwykle satysfakcjonującym doświadczeniem i buduje więzi pomiędzy uczniami.
- Praca na nieoczywistych mocnych stronach uczniów – projekt pozwala uczniom, określanym jako „niekoniecznie dobrzy w nauce”, wyeksponować swoje mocne strony. Mogą oni pokazać, że w realnym działaniu, o powodzeniu w jego realizacji nie decyduje dobra ocena z przedmiotu, a kompetencje, które mają. Ekspertem w pracy przy projekcie może być uczeń, który nie osiąga wysokich not w testach sprawdzających poziom wiedzy akademickiej,

a który posiada szereg innych umiejętności.

- Doświadczenie realnego działania – w żaden inny sposób uczeń nie zdobędzie wielu kompetencji potrzebnych we współczesnym świecie, np. umiejętności podejmowania decyzji i planowania, reagowania na sytuacje trudne czy przeprowadzenia ewaluacji. Nie jest to wiedza, którą przyswaja się z książek.
- Kształtowanie poczucia pewności siebie u ucznia – realizacja i udział w projektach wzmacnia poczucie pewności, ponieważ pozwala uczniom uświadomić sobie mocne strony, jak również fakt, że współdziałając mogą wiele osiągnąć.
- Rozwijanie postawy obywatelskiej – projekty społeczne uczą, że jeśli chcemy dokonać zmiany w najbliższym otoczeniu, naprawdę jesteśmy w stanie to zrobić. Wystarczy odpowiednia motywacja do działania, pomysł i zaangażowanie.
- Pozytywne efekty dla szkoły i otoczenia – nawet najmniejsze zmiany, jakie zaistnieją w społeczności szkoły czy jej otoczeniu, dzięki projektom zrealizowanym przez uczniów, będą stanowić niewątpliwą wartość i przyczynią się do poprawy jakości życia odbiorców.

17

© UNICEF/Nesbitt

ncji

uczniów

TODZIAŁAMY!

Jak zrealizować dobry projekt?

Oczywiście nie każdy projekt bądź działanie nazwane projektem, przyniesie opisane wyżej korzyści. Kluczowa jest bowiem, jak w wielu innych sytuacjach, jakość realizacji. I tu warto za każdym razem, zanim przystąpimy do realizacji projektu, pochylić się nad nim i zastanowić, na jakich elementach zależy nam najbardziej. Musimy pamiętać,

że projekty organizowane przez uczniów, powinny mieć przede wszystkim charakter edukacyjny i przynieść największe korzyści dla nich samych. Praca przy projekcie ma rozwijać umiejętności, wiedzę i kompetencje dzieci. Nie może być powieleniem tradycyjnych lekcji, wzbogaconych wyłącznie o dodatkowy element, jak np. prezentacja

multimedialna. Innowacyjność metody projektu nie opiera się wyłącznie na wykorzystaniu nowinek technologicznych. Oczywiście uczestnicy projektu mogą i powinni korzystać z dobrodziejstw technologii, ale należy zwrócić uwagę na inne aspekty, które określają dobrze zaplanowany i zrealizowany projekt.

18

© UNICEF/Wogram

szkoły dobrego

Cechy dobrego projektu uczniowskiego:

1. Jasny, realny, zrozumiały i ważny dla wszystkich członków zespołu cel

Właściwe ustalenie celu działania jest kluczowe dla powodzenia pracy. Tym, jak to zrobić, zajmujemy się w dalszej części opracowania.

2. Współtworzenie i samodzielność młodzieży

Jest to jedno z największych wyzwań do osiągnięcia w pracy zespołowej. Zależnie od wieku i zaawansowania młodzieży, możliwe są różne poziomy włączenia w pracę. Należy jednak pamiętać, że im więcej wychodzi od samych uczniów, tym lepiej. Z przewodnika dowiedzie się również, jak to zrobić skutecznie.

3. Wspólne ustalenie jasnych, zrozumiałych i optymalnych kryteriów

W sytuacji, kiedy projekt będzie podlegał ewaluacji, przed przystąpieniem do prac należy określić jasne kryteria, które będziemy monitorować. Im precyzyjniej to zrobimy, tym łatwiej będzie nam ocenić powodzenie lub fiasko projektu. Kryteria powinny być jak najbardziej obiektywne i porównywalne. Oceniając np. pracę grupy młodzieży przygotowującej film, powinniśmy zwrócić uwagę na czas pracy, montaż, zaangażowanie, a nie na atrakcyjność samego materiału. Warto te kryteria także ustalać bezpośrednio z młodzieżą. Dzięki takiemu działaniu staną się one bardziej zrozumiałe. Zabieg

ten jest jednak możliwy we współpracy z trochę bardziej doświadczoną grupą, która realizowała już działania metodą zarządzania projektowego.

4. Pozwala zdobyć nową wiedzę i umiejętności oraz jest wyzwaniem dla grupy

Każde doświadczenie pozwala nam na nabywanie nowych kompetencji, ale to samo doświadczenie powtarzane kolejny raz uczy nas zdecydowanie mniej. Dlatego warto zwrócić uwagę, czy projekty realizowane przez uczniów nie są przypadkiem powieleniem działań, w które byli już zaangażowani w przeszłości. Początkujący wolontariusze chętnie zorganizują zbiórkę na rzecz schroniska dla zwierząt, może to być dla nich bardzo ciekawym i wzmacniającym doświadczeniem. Organizacja tej samej zbiórki, według podobnego schematu czwarty raz z rzędu, traci na atrakcyjności. Metoda projektu jest idealnym rozwiązaniem na zaradzenie opisanemu problemowi, gdyż tworzy wiele okazji i daje różnorodne narzędzia do pracy, nawet w tym samym obszarze tematycznym.

5. Jasny podział obowiązków i przypisanie zadań do członków grupy zgodnie z ich umiejętnościami i zainteresowaniami

Każdy dobrze skonstruowany projekt posiada harmonogram. Prace wynikające z harmonogramu powinny zostać podzielone między uczniów. Zadania

muszą być konkretne, aby każdy znał swój zakres odpowiedzialności. Warto zwrócić uwagę na predyspozycje poszczególnych osób, rozdzielając zadania. Powinniśmy kierować się zasadą dopasowania działania do umiejętności ucznia, a także jego zainteresowań. Zwłaszcza przy realizacji projektu po raz pierwszy ma to ogromne znaczenie, gdyż buduje poczucie kompetencji młodego człowieka i angażuje go w pracę.

6. Publiczna prezentacja na zakończenie projektu

Młodzież powinna mieć możliwość zaprezentowania swojego projektu. Taka prezentacja pełni różne funkcje. Z jednej strony uczy formułowania myśli i opowiadania o swoich działaniach. Stwarza także okazję do dyskusji i poznania opinii innych osób, co może być cennym punktem widzenia. Samo przygotowanie prezentacji projektu jest też ostatecznym etapem myślenia o jego koncepcji, gdyż przygotowując się do przedstawienia naszego pomysłu innym, zbieramy wszystkie informacje w całość, układamy w logiczny ciąg, a jeśli gdzieś są braki lub niedociągnięcia, mamy szansę je wyłapać przed rozpoczęciem prac. Prezentacja podnosi także rangę działania, a to niezwykle istotne, aby uczniowie czuli, że ich praca ma znaczenie i projekt jest wartościowym przedsięwzięciem, z szansą realizacji na terenie szkoły lub poza nią.

Etapy realizacji projektu

Praca nad przygotowaniem, a następnie realizacją projektu odbywa się według ściśle określonych etapów. Każdy posiada swoją specyfikę i ważne punkty, na które warto zwrócić uwagę.

Etap wstępny – przekazanie informacji o projekcie

Na tym etapie kluczowa jest rola nauczyciela-opiekuna. Podejmuje on decyzję o wprowadzeniu metody projektu do pracy z uczniami, wskazuje obszary tematyczne do realizacji. Nauczyciel zna najlepiej możliwości grupy, z którą pracuje, stąd potrafi celnie określić potencjał działań i stopień trudności projektów, które można podjąć w zespołach. W zależności od doświadczenia młodzieży

i wybranego tematu, opiekun grupy projektowej wskazuje młodym drogi działania, zachęca do zgłębiania tematu, kieruje zaangażowanie uczniów w obszary, których wcześniej nie dostrzegali. Ważne, aby nie wyłączać starszych uczniów w określeniu tematu całego projektu, gdyż ten musi być zgodny z ich zainteresowaniami i potrzebami. Młodszym uczniom, dla których udział w pracach projektowych jest zupełnie nowym doświadczeniem, należy okazać więcej wsparcia.

Kiedy już podejmiecie decyzję, że rozpoczynacie pracę projektową z uczniami, przedstawcie im wszystkie informacje na ten temat. Decyzja o przyłączeniu się do działania powinna być dobrowolna ze

strony młodzieży. Jeśli projekt realizowany jest w ramach działalności pozalekcyjnej, nikt nie powinien czuć się przymuszony do zaangażowania. Warto jednak zachęcać uczniów do tego dodatkowego wysiłku i zdobywania doświadczenia. Motywujcie ich, wskazujcie pozytywne ze wspólnej pracy.

Przekazanie informacji o wprowadzeniu metody projektu i zasadach współpracy jest dopiero początkiem przygody. Kolejne etapy to rekrutacja do grupy projektowej i jej utworzenie. Podział na poszczególne etapy pracy zespołu projektowego dobrze obrazuje tabela obok. Znajdziecie w niej cenne wskazówki.

20

© UNICEF/Wogram

Etapy realiz

Etap pracy	Co się dzieje?	Rola nauczyciela	Rola uczniów
<p>Zdobywanie informacji i ustalenie celów</p>	<p>Zespół zgłębia temat projektu, poznaje potrzeby i zainteresowania potencjalnych odbiorców oraz swoje własne. Na podstawie wniosków ze zdobytych informacji określa cel/e działań.</p>	<p>Wspiera i koordynuje pracę uczniów w przygotowaniu narzędzi do badania potrzeb odbiorców projektu. Moderuje rozmowy o oczekiwaniach i zasobach członków zespołu. Pomaga podsumować zebrane informacje. Przekazuje wiedzę o podstawach pracy projektem i pomaga określić cel pracy.</p>	<p>Zdobywają informacje na bazie dostępnych źródeł oraz w kontakcie z potencjalnymi odbiorcami projektu. Identyfikują swoje oczekiwania wobec projektu oraz określają swoje mocne strony; Wyciągają wnioski ze zdobytych informacji i świadomie określają cel/cele działania (przy wsparciu opiekuna).</p>
<p>Zaplanowanie działań</p>	<p>Zespół określa działania, jakie zostaną podjęte, aby osiągnąć określony cel. Zostaje utworzony harmonogram działań z zadaniami przypisanymi do określonych członków grupy.</p>	<p>Moderuje rozmowę/burzę mózgów o pomysłach na działanie, wspiera uczniów w dookreśleniu pomysłów. Proponuje uczniom narzędzia do planowania i monitoringu działań, dba o równomierny i zgodny z zasobami uczniów podział zadań.</p>	<p>Zgłaszają pomysły na działania, wybierają lub dookreślają ostateczny kształt projektu. Opracowują plan i dzielą się zadaniami. Identyfikują odbiorców działań projektowych oraz potencjalnych „sojuszników” – osoby i instytucje, które poproszą o udział lub wsparcie projektu.</p>
<p>Realizacja</p>	<p>Zespół wprowadza w życie zaplanowany plan działań, monitoruje jego realizację i w razie potrzeby dostosowuje harmonogram.</p>	<p>Czuwa nad przebiegiem działań zgodnie z przyjętym harmonogramem. Pozostawia uczniom swobodę działania, podejmowania samodzielnych decyzji, rozwiązywanie problemów i możliwość mierzenia się z wyzwaniami. Okazuje wsparcie w przypadku potrzeby/prośby skierowanej od samych uczniów.</p>	<p>Realizują przypisane zadania i w trakcie spotkań lub poprzez narzędzia online regularnie wymieniają się informacjami, monitorując postęp działań. Komunikują poważne trudności nauczycielowi.</p>
<p>Podsumowanie</p>	<p>Zespół projektowy sprawdza, czy udało się zrealizować założone cele. Analizuje przebieg projektu i dokonuje jego ewaluacji, a wyciągnięte wnioski zostają spisane na przyszłość.</p>	<p>Proponuje narzędzia i sposoby ewaluacji projektu. Moderuje rozmowę podsumowującą pracę zespołu. Dba o spisanie wniosków z realizacji projektu – na poziomie indywidualnym i zespołowym.</p>	<p>Przeprowadzają ewaluację projektu i biorą udział w podsumowaniu.</p>

Budowanie grupy projektowej

Rekrutacja do grupy projektowej i jej liczebność

22

Z punktu widzenia opiekuna, idealna sytuacja jest taka, kiedy może sobie pozwolić na zaproszenie do pracy w grupie osoby zainteresowane tematyką projektu. Jest to możliwe, kiedy realizujecie projekty w formie dodatkowych działań w Waszej szkole. Jeśli jednak planujecie wprowadzić projekt jako jedną z metod nauczania w ramach lekcji, automatycznie określicie Waszą grupę jako całą klasę. Wówczas warto podzielić działania pomiędzy mniejsze zespoły, co usprawni pracę i komunikację. Bez względu na to, czy realizujecie projekt jako działania dodatkowe czy obowiązkowe, zadbajcie, aby wszyscy pracujący w grupach, wiedzieli dokładnie, na czym będzie polegało zadanie. Rzetelna

informacja jest podstawą w procesie budowania zespołu. Uczniowie muszą wiedzieć, do czego się zgłaszają, jaki jest cel przedsięwzięcia, jakie działania będą musieli wykonać w ramach swoich obowiązków, w jakim czasie i zakresie mogą liczyć na Wasze wsparcie w razie potrzeby. Brak wiedzy w tych podstawowych obszarach pracy grupy może powodować niepewność jej członków, obniżać motywację do pracy i utrudniać budowanie zaufania.

W przypadku standardowych projektów społecznych idealna liczebność grupy zawiera się pomiędzy 4 a 12 osób. Mniej niż 4 osoby stwarza ryzyko rozpadnięcia się grupy oraz zbyt dużego

obciążenia zadaniami poszczególnych jej członków. Z kolei praca w grupach liczących powyżej 12 osób jest ciężka do zarządzania, a działania poszczególnych uczestników są zbyt rozdrobnione, a tym samym mało angażujące dla nich. Przy realizacji projektów o małym zasięgu, zwyczajnie może zabraknąć ról do podziału dla wszystkich. Mogą pojawić się także problemy z przepływem informacji pomiędzy uczniami w tak dużych grupach.

Zatem, jeśli decydujecie się pracować z całą klasą metodą projektu, podzielcie uczniów na mniejsze zespoły – szczególnie, jeśli dopiero wprowadzacie tę metodę.

Ustalenie zasad współpracy

Każda grupa, zwłaszcza nowopowstała, powinna mieć określone zasady współpracy. Warto poświęcić jedno z pierwszych spotkań na ustalenie tych szczegółów. Projekt – szczególnie społeczny – jest osobną całością, a praca nad nim wygląda inaczej niż tradycyjna

praca na lekcji. Wspólne stworzenie zasad ma na celu nie tylko podkreślenie, że grupa projektowa jest rzeczywiście zespołem, lecz również oddanie uczniom na tym etapie części odpowiedzialności za kształt pracy, co ma kluczowe znaczenie. Ponadto własne

zasady pomagają wprowadzić mniej formalną atmosferę współpracy. Jeśli szukacie pomysłu, jak ustalić zasady współpracy w grupie projektowej, skorzystajcie z ćwiczenia poniżej.

ĆWICZENIE. Nasza grupa – nasze zasady!

1. Poproś uczniów, aby zastanowili się i przedyskutowali w parach, co według nich jest istotne, aby w grupie pracowało się dobrze. Jakie elementy są kluczowe dla tego procesu? Co pozwala czuć się bezpiecznie w zespole, jakie elementy pomagają im zazwyczaj w pracy? Zachęć uczniów, aby sformułowali swoje myśli w formie potrzeb i oczekiwań odnośnie współpracy w grupie.
2. Zapiszcie wszystkie przemyślenia na tablicy lub wykorzystajcie do tego małe karteczki, które uczniowie następnie przykleją do ściany. Warto poprosić uczniów o indywidualne sformułowanie myśli – zwłaszcza, kiedy członkowie grupy nie znają się jeszcze dobrze.

- W przypadku młodzieży, która jest zintegrowana, możecie od razu przejść do etapu dyskusji grupowej.
3. Posegreguj tematycznie wszystkie postulaty uczniów. Podsumuj pomysły, które się pojawiły. Postarajcie się wspólnie przeformułować je na konkretne zasady. Zapisujcie je na osobnej kartce. Niezwykle ważne jest, aby wszyscy członkowie grupy porozumieli się co do brzmienia konkretnych zasad. Jeśli macie wątpliwości – dyskutujcie. Starajcie się określać zasady brzmiące pozytywnie, np. zamiast pisać „nie przerywamy sobie”, ustalcie, że „jedna osoba mówi, reszta słucha”. Pozwól uczniom zapisać

- wszystkie zasady, które uważają za istotne. Jeśli ocenisz, że brakuje jakiejś kluczowej zasady dla powodzenia pracy w grupie, naprowadź uczniów w dyskusji w tym kierunku bądź zasugeruj dodanie konkretnych zapisów. Wszystkie zasady, które ustalicie podczas spotkania, będą stanowiły kontrakt grupowy.
4. Po zakończeniu pracy podpiszcie się wszyscy pod kontraktem.
  5. Kontrakt nie musi obejmować wszystkich aspektów pracy, szczególnie na początku. Istotne, aby był on dokumentem żywym, tzn. w przypadku łamania zasad w nim zawartych, rolę opiekuna jest przypomnieć o zapisach. Jeśli grupa zauważy,

rekrutacja do grupy

że opiekun jest konsekwentny w stosowaniu zasad, sama zacznie je traktować poważnie.

W trakcie pracy zespołowej nad projektem mogą pojawiać się sytuacje, których nie przewidzieliście, a które warto uregulować. Wróćcie

wtedy do kontraktu i zmodyfikujcie jego zapisy, aby były jak najbardziej aktualne.

Integracja zespołu

W przypadku, gdy zespół nie jest znającą się dobrze grupą lub klasą, a składa się (przynajmniej w większości) z nowych członków, warto zadbać o integrację. Uczniowie będą pracowali przez jakiś czas wspólnie. Dobrze, aby ich samopoczucie w grupie było pozytywne. Duża odpowiedzialność w tym zakresie spoczywa

na samej młodzieży, która będzie kształtowała atmosferę współpracy. Na wzajemne sympatie i antypatie w zespole opiekun nie może za dużo poradzić. Jednak warto wspierać młodych w budowaniu poczucia wspólnoty i odpowiedzialności za cel, który wszyscy chcą osiągnąć. Zainicjuj jako opiekun proces integracji i zachęcaj

młodzież do wzajemnego kontaktu. Istnieje niezwykle dużo pomysłów na zadania integrujące grupy. Każdy nauczyciel z pewnością ma swoje sprawdzone metody. Wykorzystaj je w pracy w projektowej. Jeśli szukasz nowych inspiracji, znajdziesz ich wiele w zasobach internetu.

23

Atmosfera współpracy w grupie projektowej

Nawet jeśli projekt odbywa się w ramach regularnych lekcji, dobrze zadbać o mniej formalną atmosferę, która wydzieli pracę nad projektem ze zwykłego czasu w szkole. W takiej atmosferze po prostu lepiej i milej się pracuje, ale też pomaga ona wyjść z typowo szkolnych nawyków i ról. Co można zrobić, aby atmosfera pracy była mniej formalna?

- Warto zmienić ustawienie krzeseł i ławek lub spotykać się w sali, w której nie ma klasycznego ustawienia, a można usiąść tak, aby wszyscy się widzieli (półokrąg, krąg etc.).
- Spotkania projektowe nie muszą odbywać się w klasach. Może uda się Wam czasem spotkać w parku lub kawiarni? Kiedy jest ładna pogoda, nawet spotkanie na szkolnym boisku może być urozmaicheniem.
- Małe przyjemności podczas spotkań budują dobry klimat. Warto zaczynać spotkania grupy projektowej od chwili luźnej rozmowy o sprawach prywatnych, np. każdy uczeń opowie o filmie, jaki ostatnio obejrzał, grze, którą przeszedł etc. Obecność raz na jakiś czas pysznych smakołyków i owoców, którymi można się częstować,

z pewnością uatrakcyjni Waszą pracę.

- Jeśli wiecie, że Wasza współpraca będzie długofalowa, bo np. projekt, który przygotowujecie, jest skomplikowany i wymaga wiele przygotowań, pomyślcie, aby wprowadzić pewne elementy identyfikujące grupę, jak np. symbol grupy, logo, specjalne powitanie członków etc. Zbuduje to przynależność

uczniów do zespołu i poczucie wspólnoty.

- Pamiętajcie, aby wspólnie świętować wszystkie sukcesy grupy, np. zakończenie pewnych etapów prac nad projektem, pozyskanie sponsora etc. Ważne jest, aby poczucie sukcesu towarzyszyło wszystkim uczestnikom prac, a nie tylko wybranym, zaangażowanym w zakończenie konkretnego zadania.

© UNICEF/Wogram

© UNICEF/Anush Babajanryan

Role w grupie projektowej

Funkcjonując w grupie, przyjmujemy w niej określone role. Rola to całość oczekiwanych zachowań, które w danej grupie/sytuacji wybiera jednostka. Mogą one wynikać z cech osoby lub też z uwarunkowań narzucanych przez społeczeństwo. Dana osoba może mieć do danej roli mniejsze lub większe predyspozycje, ale w różnych grupach może funkcjonować w różnych rolach, w zależności od tego, jakie role przyjęły już inne osoby.

Będąc opiekunem grupy projektowej, dobrze mieć podstawową wiedzę o rolach grupowych z dwóch powodów. Uświadamia ona, że różne osoby w podobnych sytuacjach reagują różnie,

potrzebują innego rodzaju motywacji i wnoszą w działania grupy odmienne korzyści. Dzięki tej wiedzy dowiesz się, że niektórzy nigdy nie będą w stanie pełnić pewnych ról w grupie. Mając tę wiedzę, możesz także zachęcać uczniów do podejmowania wyzwań, wchodzenia w role, o których myślą, że nie są dla nich najlepsze, choć Ty widzisz ich potencjał i wiesz, że sobie poradzą. Ma to ogromne znaczenie z punktu widzenia rozwoju młodego człowieka.

Istnieje wiele klasyfikacji ról grupowych i podobnie dużo różnego rodzaju testów, pozwalających określić swój typ roli lub osobowości w grupie. W każdym

wypadku należy je traktować jako przybliżony model, a nie wykładnię prawdy o sobie. Testy diagnozujące potencjalne role grupowe jednostki przeznaczone są zazwyczaj dla dorosłych, dlatego nie zachęcamy do ich wykorzystywania. Warto jednak zapoznać się z typologią ról grupowych i pamiętać o nich, koordynując pracę zespołu projektowego.

Rozmawiając o rolach z młodzieżą należy podkreślić, że mają one jedynie pomóc w zrozumieniu swojego zachowania w grupie, a nie je determinować i że każda osoba podczas pracy w różnych grupach, może pełnić różne role.

Role grupowe według Belbina⁵

Rola	Główne cechy	Mocne strony	Słabe strony
Naturalny lider	spokojny, pewny siebie, zdyscyplinowany	dostrzega potencjał i mocne strony osób w zespole, skupia się na celu i dąży do jego osiągnięcia, precyzyjnie formułuje komunikaty	mniejszy potencjał twórczy
Człowiek akcji	niespokojny, dominujący, prący do przodu	najlepiej czuje się w działaniu i kiedy ma coś do zrobienia, skupia się na celu, potrafi swoją energią zarażać innych, koncentruje się na tym, co najważniejsze, aby doprowadzić działania do końca	niecierpliwy w dyskusjach, niespokojny i czasem dominujący, może zostawiać bardziej refleksyjne osoby z tyłu
Praktyczny organizator	obowiązkowy, praktyczny, raczej zachowawczy	zamienia pomysły na konkretny plan i działanie, poukładany, myśli w kategoriach „co jest potrzebne, aby udało się wykonać zadanie”	nie lubi zmieniać planów, unika chaosu, może torpedować nowe pomysły
Siewca (człowiek idei)	dominujący, kreatywny, pomysłowy, introwertyk, spostrzegawczy	szuka nowych, nietypowych rozwiązań i pomysłów, pracuje twórczo	przejawia trudności w skupieniu się na bardziej przyziemnych zadaniach, słabiej zorganizowany
Człowiek kontaktów/ człowiek grupy	ekstrawertyk, wrażliwy na relacje i sytuację wewnątrz grupy,	dba i buduje kontakty wewnętrzne jak i zewnętrzne, zna wiele osób, potrafi negocjować i ma dar przekonywania	ma trudność w podejmowaniu decyzji w sytuacjach kryzysowych, zbyt skupia się na relacjach i pozytywnej atmosferze, niż na realizacji działania
Sędzia	inteligentny, zrównoważony, analityczny	analizuje i ocenia pomysły, potrafi wskazać słabości i potencjalne szanse, obiektywny	nie wykazuje dużego entuzjazmu, zdystansowany
Perfekcjonista	niespokojny, napięty, zdyscyplinowany	nastawiony na dopięcie wszystkiego na ostatni guzik, zapewnia wysoki standard wykonania	często grzęźnie w szczegółach, ma trudności w kontaktach z innymi

25

Kiedy już stworzycie grupę, rozpiszecie zadania i poznacie własne role w zespole, możecie przystąpić do pracy nad projektem. Zanim jednak wybierzeć temat i wymyślicie całą koncepcję projektu, dobrze jest wykonać krótkie ćwiczenie, które pozwoli zmapować oczekiwania i obawy uczestników.

Musicie pamiętać, że wśród uczniów, zwłaszcza tych, którzy po raz pierwszy będą uczestniczyć w tego typu przedsięwzięciu, praca przy projekcie może budzić wiele emocji, czasem trudnych do określenia. Naturalnym jest pojawienie się obaw przed nieznanym, lęku przed niepowodzeniem etc. Rolą

wszystkich członków grupy, ale przede wszystkim opiekuna, jest wspieranie zespołu na poszczególnych etapach pracy i rozwiewanie pojawiających się wątpliwości. A kiedy przyjdą trudne momenty, usiądźcie razem i postarajcie się znaleźć najlepsze rozwiązanie.

ĆWICZENIE. Nasze oczekiwania i obawy

1. Przygotuj 3 flipczarty lub podziel tablicę na 3 części i zatytułuj każdą:
  - Czego bym chciał, aby wydarzyło się w ramach rozpoczynanego projektu?
  - Czego chcę się nauczyć/doświadczyć podczas realizacji tego projektu?
  - Czego się obawiam w związku z realizacją projektu?
2. Rozdaj uczniom karteczki samoprzylepne (mogą być w trzech różnych kolorach, odpowiadających danym pytaniom – dla łatwiejszego rozpoznania), i poproś, aby napisali na nich odpowiedzi
3. Po zapisaniu odpowiedzi na karteczkach, uczestnicy mogą porozmawiać w parach lub nakleić swoje odpowiedzi na tablicę w odpowiednim miejscu. Można też poprosić uczestników, aby przedstawiali po kolei swoje odpowiedzi na głos, a na tablicy zostają naklejone tylko te odpowiedzi, które się nie powtarzają.
4. Podsumuj odpowiedzi uczestników, podziel je na kategorie. Zobacz, czy wśród odpowiedzi

pojawiło się więcej wątków dotyczących pracy grupy czy kwestii indywidualnych. Zastanówcie się, co możecie zrobić, aby wypisane przez Was oczekiwania mogły się spełnić, a obawy nie zostały urzeczywistnione? Pomysły na to zapiszcie obok na flipczarcie. Zachowajcie tę kartę dla siebie, będziecie mogli do niej wrócić w trakcie pracy nad projektem. Być może skorzystacie z wypracowanych na początku pomysłów.

26

© UNICEF/Wogram

trzymać zaar

ĆWICZENIE. Ja w zespole

Rozdaj uczniom kopię karty pracy, którą znajdziesz poniżej. Zachęć ich, aby każdy zastanowił się nad postawionymi pytaniami i udzielił szczerzej odpowiedzi. Jeśli grupa jest gotowa podzielić się z resztą odpowiedziami na poniższe pytania, warto je przedyskutować.

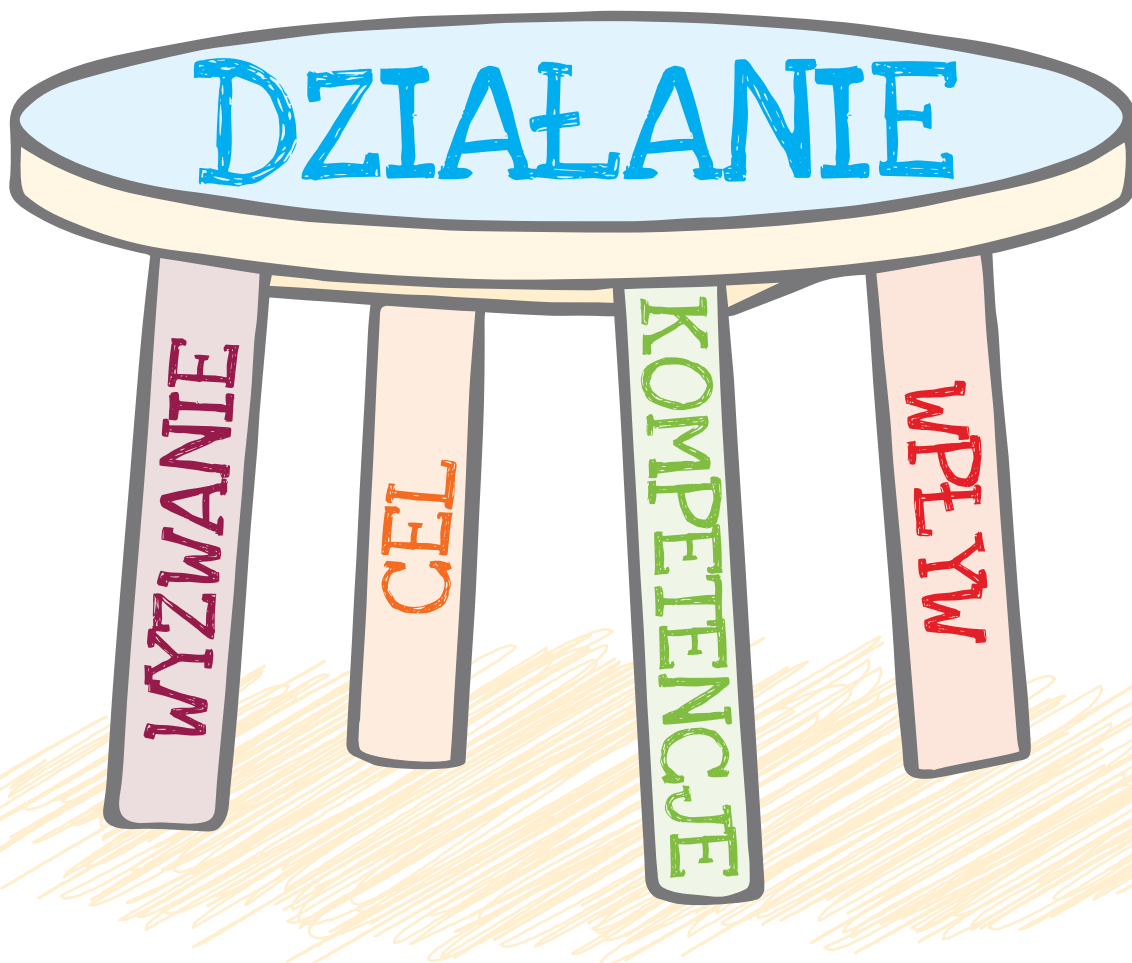
1. Co mogę dać od siebie tej grupie?
2. Klucz do dobrej komunikacji i współpracy ze mną
  - co pomaga się ze mną dogadać?
  - czego potrzebuję, aby dobrze z kimś współpracować?
  - co lubię i co jest dla mnie ważne w komunikacji i współpracy?
3. Czego nie lubię, co jest dla mnie trudne
  - co utrudnia współpracę ze mną?
  - co mnie demotywuje we współpracy z innymi?
  - czego unikać we współpracy ze mną? Jakich zachowań, działań etc.
4. Czego potrzebuję i oczekuję od grupy?
  - czego chciałbym więcej?
  - czego mniej lub wcale?

Jak podtrzymać zaangażowanie w grupie projektowej?

Zaangażowanie, szczególnie w kontekście sytuacji edukacyjnej, jaką jest projekt, ale również w innych działaniach społecznych, możemy

wyobrazić sobie jako stół, stojący na czterech nogach. Osoba prowadząca proces edukacyjny powinna zadbać o to, aby osoby biorące

w nim udział, miały zapewnioną równowagę w postaci każdej z nóg podpierających stół.

Elementy wpływające na zaangażowanie	Jak można o nie zadbać w grupie projektowej?
<p>Jasno określony i rozumiany jednakowo przez wszystkich CEL, który członkowie grupy uznają za ważny.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ustalenie celu wspólne z grupą • wyznaczenie celów również na poziomie osobistym – co ja mogę osiągnąć w tym projekcie? jakie są moje oczekiwania? • rozmowa o tym, jak rozumiemy cel, który sobie postawiliśmy, czy i dlaczego jest on dla nas ważny • regularny powrót do celu na spotkaniach, sprawdzanie, czy nasze działania wciąż nas do niego prowadzą
<p>Działanie wykorzystuje KOMPETENCJE osób, które je realizują – w taki sposób, że wszyscy mają poczucie, iż wykonują zadania dostosowane do ich umiejętności i zainteresowań.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja mocnych stron osób w grupie, ich ról grupowych i dobór zadań w projekcie pod kątem indywidualnych predyspozycji • sprawdzenie, czy to, co proponujemy w projekcie, nie wydaje się uczniom zbyt trudne/przytłaczające – identyfikacja obaw odnośnie projektu i rozmowa o tym, co dotyczy ewentualnych niedostatków kompetencji
<p>Wszystkie osoby włączone w zadanie mają poczucie WPLYWU na to, co i jak jest wykonywane, zarówno w procesie planowania, jak i realizacji działań. Nikt nie odbiera tego, co ma robić, jako polecenia narzuconego z góry.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • udział w projekcie jest dobrowolny • pomysł na projekt wypracowany wspólnie w grupie, pochodzi od uczniów • uczniowie mają wpływ na sposób wykonania przydzielonych sobie zadań • każdy uczeń ma zadanie, które daje szansę twórczego, samodzielnego i kreatywnego wykazania się. Nie przydzielamy uczniom wyłącznie zadań odtwórczych do wykonania • konsultujemy lub wspólnie z uczniami podejmujemy kluczowe decyzje dotyczące projektu i pracy w grupie • regularnie spotykamy się, omawiamy postępy w pracach, trudności i potrzeby
<p>Działanie jest postrzegane jako WYZWANIE. Uczestnicy mają do wykonania zadania, których nie postrzegają jako proste lub poniżej ich możliwości, a jedynie lekko je przekraczające, znajdujące się w zasięgu ich kompetencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szukamy zadań, które dla uczniów nie będą zbyt proste, którymi nigdy się nie zajmowali; stawiamy młodzieży wyzwania

Powyższa tabela stanowi bazę do przemyśleń i refleksji dla nauczyciela. Warto, aby opiekun projektu przed rozpoczęciem działań lub jakichkolwiek większych aktywności edukacyjnych, odpowiedział sobie na pytanie, w jaki sposób zadba o utrzymanie zaangażowania uczniów do pracy w każdym z czterech opisanych obszarów.

Czy możemy pracować w grupie projektowej online?

W czasach epidemii koronawirusa, spotkania online stały się codziennością. Przez kilka miesięcy uczestniczyliście w edukacji zdalnej, organizowaliście lekcje i sprawdziany za pomocą nowych technologii. To doświadczenie dużo nas wszystkich nauczyło. Warto skorzystać ze zdobytej w tym czasie wiedzy i wziąć pod uwagę

możliwość realizacji działań projektowych z grupą uczniów przez internet. Spotkania, dyskusje, poszukiwanie informacji i opracowywanie pomysłów na temat projektu, mogą z powodzeniem być również prowadzone w sieci. Istnieje wiele narzędzi, które Wam to ułatwią. Być może Wasi uczniowie będą w stanie samodzielnie

zaplanować internetowe działania grupy projektowej. Zwróćcie tylko uwagę, aby zapewnić młodzieży jak największe bezpieczeństwo i uczulcie na zagrożenia, z jakimi mogą się spotkać w internecie. W tabeli zebraliśmy dla Was kilka narzędzi, z których możecie skorzystać w pracy zdalnej z uczniami.

29

Narzędzie	Do czego można je stosować?	Charakterystyka
Dysk Google	Przechowywanie dokumentów projektowych Planowanie, np. w arkuszach Zdobywanie informacji	Stanowi podstawę pracy zdalnej. Dzięki niemu wszyscy członkowie grupy będą mieć łatwy dostęp do różnego rodzaju plików, które zostaną umieszczone w jednym miejscu. Uczniowie mogą wspólnie tworzyć dokumenty, prezentacje, ankiety i udostępniać je sobie wzajemnie. Formularze pozwalają na automatyczne podsumowanie zebranych odpowiedzi na wykresach.
Discord Messenger Whatsapp	Bieżąca komunikacja	Są to powszechnie stosowane komunikatory, z których bardzo chętnie korzystają młodzi. Jeśli zdecydujecie się prowadzić konwersację za pomocą komunikatora, wybierzcie jeden. Stwórzcie prywatną grupę, co ułatwi wysyłanie wiadomości i sprawi, że trafią one do wszystkich członków projektu. Komunikatory dają także możliwość nawiązywania połączeń głosowych i wideo.
Zoom Google meet	Spotkania online	Narzędzia polecane do organizacji dłuższych spotkań, kiedy chcecie nawzajem się widzieć, udostępniać sobie swobodnie ekran i pliki, nad którymi pracujecie.
Trello Slack Asana	Planowanie i zarządzanie zadaniami	Aplikacje te umożliwiają stworzenie rozbudowanych harmonogramów/list zadań, przypisywanie zadań do konkretnych osób i terminów. Wysyłają automatyczne powiadomienia i pozwalają każdemu użytkownikowi śledzić stan wykonania działań. Ułatwiają robienie podsumowań. Stosuje się je przy realizacji większych projektów. Są chętnie używane przez bardziej doświadczone grupy (które przepracowały już swój pierwszy harmonogram w arkuszu Google lub Excel).
Padlet Conceptboard Milanote	Tablice interaktywne online, służące do pracy nad pomysłami i do zbierania materiałów	Tablice interaktywne mogą się dobrze sprawdzić na etapie tworzenia pomysłu na projekt. Pozwalają użytkownikom umieszczać różnego rodzaju pliki w dowolnych ustawieniach, komentować je i edytować w czasie rzeczywistym. Z ich pomocą można również gromadzić materiały, które zamierzamy wykorzystać w pracy lub które stanowią dla nas inspirację. Tablicę można wykorzystać również do prezentacji projektu online.

Jak ocenić własne zasoby i poznać potrzeby swojego otoczenia?

Pierwszym krokiem projektu społecznego, zarówno wykonywanego w szkole przez uczniów, jak i tych realizowanych przez profesjonalne organizacje społeczne, powinna

być diagnoza potrzeb i zasobów: szkoły i środowiska lokalnego. Brzmi to poważnie. Nie oznacza jednak, że przed każdym projektem musimy przeprowadzić dogłębne

badanie społeczne. Zawsze jednak informacje o potrzebach i zasobach powinny być podstawą przy wyznaczaniu celu, jakiemu ma służyć przygotowywany projekt.

Dlaczego diagnoza jest ważna?

- Pomaga zaplanować działanie, które jest rzeczywiście potrzebne lub będzie się cieszyło zainteresowaniem odbiorców.
- Urealnia nasze pomysły, pomaga zaplanować je w sposób możliwy do wykonania.
- Kieruje procesem myślenia uczestników projektu. Przeprowadza nas przez kontinuum – od określenia potrzeby, przez cel do działania.
- Ma wymiar edukacyjny, szczególnie w przypadku projektów uczniowskich. Dzięki niej młodzież uczy się pozyskiwać informacje,

korzystać z różnych źródeł wiedzy, kształtuje kompetencje komunikacyjne oraz analityczne myślenie.

Diagnozę warto przeprowadzić zarówno w sytuacji, kiedy znacie jedynie obszar tematyczny, którym chcecie się zająć, jak i wtedy, gdy macie już ramowy pomysł na działanie.

Jakie informacje powinniśmy zebrać?

W przypadku projektów społecznych warto zwrócić uwagę na dwa aspekty:

- **Wewnętrzny** – odnoszący się do samej grupy projektowej. Tutaj skupiamy się na wspomnianej już identyfikacji potrzeb, oczekiwań oraz na mocnych stronach członków projektu. Takie
- **Zewnętrzny** – dotyczący środowiska, w którym będziecie działali. Zazwyczaj skupicie się na jednym obszarze/temacie

podejście pozwoli wybrać pomysły ciekawe dla samych realizatorów, a ich wykonanie będzie leżało w zasięgu możliwości i w zgodzie z kompetencjami uczniów.

i w jego ramach możecie zbadać, np. stan wiedzy mieszkańców na temat ekologii, poznać ich przyzwyczajenia i postawy w tej kwestii, a także dowiedzieć się o ich potrzebach i oczekiwaniach. Jest to bardzo cenna wiedza, którą należy wykorzystać planując projekt, którego odbiorcami ma być właśnie lokalna społeczność.

30

Jak pozyskać informacje?

Wiecie już, że pozyskanie informacji jest kluczowym zadaniem do zrealizowania, aby dobrze zaplanować projekt. Teraz zastanówcie się z uczniami i ustalcie wspólnie, jakie konkretne informacje należy zdobyć. Pomyślcie nad tym zagadnieniem trochę dłużej, dyskutujcie. Czy wybraliście już obszar tematyczny, w ramach którego przygotujecie projekt? Macie swoje preferencje? Który temat zainteresował Waszą grupę? Chcecie przygotować działania z obszaru ekologii i ochrony środowiska czy może edukacji? Ważne, abyście

określili swoje preferencje, gdyż one determinują właściwe pytania i odpowiedzi, których będziecie poszukiwać wraz z uczniami.

Postarajcie się postawić pytania dotyczące interesującego Was zagadnienia. Uwzględnijcie w nich wiele aspektów danego zagadnienia, nie ograniczajcie się jeszcze na tym etapie do wąskiego obszaru, który być może stanie się wybranym przez Waszą grupę tematem na projekt. Przykładowe pytania możecie sformułować np. tak:

- Jakich są zainteresowania uczniów naszej szkoły w wolnym czasie?
- Jak mieszkańcy miasta postrzegają młodych ludzi?
- W jaki sposób młodzi ludzie korzystają z parku miejskiego?
- Z jakich sprzętów i nowoczesnych technologii korzystają młodzi ludzie w procesie edukacji?

dlaczego diagnoz

- Gdzie w najbliższej okolicy spotykają się uczniowie po lekcjach i w jaki sposób spędzają tam czas?
- W jakich aktywnościach kulturalnych uczestniczą dzieci i młodzież z Waszej szkoły?
- Jakie tematy interesują młodych ludzi, o czym najchętniej się uczą?

Jak dobrze widać, powyższe pytania związane są z jednym z proponowanych przez nas obszarów – „edukacja, kultura i rozrywka”. Skupiają się na aktywnościach edukacyjnych i kulturalnych podejmowanych przez uczniów w czasie wolnym. Ważne jest, aby na tym etapie pracy projektowej dowiedzieć się jak najwięcej o swojej szkole i jej otoczeniu w kontekście wybranego obszaru tematycznego.

Diagnoza oparta o odpowiedzi na pytania wcale nie musi wymagać od uczniów prowadzenia żmudnych badań społecznych, które są poza zasięgiem ich możliwości. Korzystajcie w tym przypadku z dostępnych źródeł. Być może ktoś już kiedyś interesował się tym zagadnieniem i przygotował opracowanie tematu. Warto sięgnąć do zasobów lokalnej biblioteki, przejrzeć lokalną prasę, porozmawiać z rodzicami i innymi dorosłymi, którzy według młodzieży mogą wesprzeć Was w diagnozie. Nie zapominajcie też o informacjach dostępnych w internecie, z pewnością znajdziecie tam wiele danych, z których będziecie mogli skorzystać. Jeśli zaś nie jesteście w stanie znaleźć ważnej informacji, rozważcie możliwość przeprowadzenia krótkiej ankiety wśród interesującej Was grupy odbiorców. Możecie też udać się na obserwację terenową (np. do parku miejskiego, gdzie zaobserwujecie, w jaki sposób młodzi ludzie spędzają czas wolny). Możliwości jest dużo, wybierzcie najbardziej pasującą do Waszej grupy.

31

© UNICEF/Nemanja Paucic

oza jest ważna

TODZIAŁAMY!

Jak postawić angażujący cel?

Cel – w przypadku projektu społecznego – określa, co chcielibyśmy zmienić w otaczającym środowisku, wynikiem działania projektu. Cel, który jest znany, rozumiany i uznawany za istotny przez wszystkich członków grupy, jest podstawą zaangażowania jej członków. Powinien być również ambitny i atrakcyjny dla realizatorów. Dlatego ważne, aby cel został ustalony lub dookreślony wspólnie.

Powinien wynikać z tego, czego dowiedzieliśmy się w diagnozie, a więc być odpowiedzią na potrzeby, problemy lub zainteresowania, które zidentyfikowaliśmy.

Najczęstszym błędem przy wyznaczaniu celu jest zrównywanie go z działaniem. W przypadku projektu społecznego celem nie powinno być postawienie ławki lub zorganizowanie maratonu filmów. Tak

postawiony cel sprawi, że wciąż nie będziemy wiedzieć, dlaczego chcemy postawić ławkę lub zorganizować maraton. Celem pierwszego działania może być np. ułatwienie seniorom korzystania z parku, a drugiego – integracja uczniów szkoły. Pamiętajmy, że cel będzie również podstawą do podsumowania projektu i sprawdzenia, co nam się udało osiągnąć.

Określ cel jako SMART

SMART to chyba najpopularniejsza metoda określania, czy cel jest właściwie zdefiniowany. Wskazuje ona

na 5 cech, które powinien posiadać dobrze sformułowany cel:

S – specific (szczegółowy/ konkretny)	Zbyt ogólny cel sprawia, że trudno sprawdzić, czy udało nam się go osiągnąć albo czy przybliżamy się do jego realizacji, czy oddalamy. Zazwyczaj ciężko też zaangażować się w realizację takiego celu. Nawet jeśli cel ogólny wydaje nam się najlepiej oddawać istotę tego, co chcemy zrobić, dobrze go rozbić na mniejsze cele szczegółowe, które będą jego składowymi, np.: cel ogólny: integracja uczniów szkoły cel szczegółowy: zaangażowanie w przygotowanie imprezy integracyjnej wszystkich uczniów w szkole
M – measurable (mierzalny)	Jest to cecha zbliżona do poprzedniej, podpowiada dodatkowo, że efektywnie jest w celu podać konkretne liczby, do których osiągnięcia dążymy, np. zachęcenie do udziału w zabawie integracyjnej minimum 50 uczniów w szkole, zachęcenie co najmniej 10 uczniów do korzystania z zajęć koła teatralnego etc.
A – ambitious (ambitny)	Cel ma dążyć do konkretnej i zauważalnej zmiany, poprawy sytuacji, odpowiedzi na potrzeby. Dlatego powinien wymagać wysiłku na drodze do realizacji. W przeciwnym razie realizowanie takiego projektu nie miałoby większego sensu.
R – realistic (realny)	Projekt nie może być jednak zbyt ambitny, niemożliwy do zrealizowania. Ważna jest analiza własnych zasobów osobowych, czasowych oraz rzeczowych i stwierdzenie, czy dysponując nimi jesteśmy w stanie osiągnąć dany cel. Jeśli grupa ma wątpliwości, co do realizacji celu, warto zmniejszyć lub obniżyć swoje oczekiwania, aby porażka nie zniechęciła grupy do działania.
T – timebound (określony w czasie)	Jako, że sam projekt musi być określony w czasie, podobnie jest w przypadku celu. Cel postawiony przez grupę powinien zostać umieszczony w harmonogramie, podobnie jak cele szczegółowe, do których dążymy. Warto sprawdzać na poszczególnych etapach pracy, czy udaje nam się zbliżyć do realizacji celu.

Podczas określania celów dobrze jest sprawdzić, czy spełniają one wszystkie cechy SMART,

i w razie potrzeby doprecyzować je, co ułatwi nam pracę i późniejszą ewaluację.

Wybieramy temat na projekt społeczny

Kiedy mamy już określony cel, kolejnym krokiem w naszej pracy nad projektem jest zamiana celu na pomysł działania, umożliwiający nam osiągnięcie zamierzonego celu/celów. Najczęściej zdarza się, że pomysły na działania pojawiają się znacznie wcześniej – już w trakcie diagnozy, albo na samym początku myślenia o projekcie. To naturalne, jednak z ostatecznym wyborem pomysłu lub jego doprecyzowaniem należy zaczekać do momentu, aż wyznaczymy konkretny cel.

Jeśli nie macie sprecyzowanego pomysłu na konkretny projekt, ale postawiliście już sobie w grupie cele, warto abyście przeprowadzili burzę mózgów, dzięki której wypracujecie wiele kreatywnych pomysłów na projekt społeczny.

Jak wybrać odpowiedni pomysł?

Jeśli pomysłów jest dużo, co jest częste w przypadku grup aktywnych i chętnych do działania, może pojawić się problem z wyborem tego jednego, którym się zajmiecie.

Oczywiście ostatnie słowo może należeć do opiekuna, ale z pewnością nie wpłynie to dobrze na poczucie sprawczości wśród uczniów. W takim przypadku sugeruje się przeprowadzić ćwiczenie, dyskusję bądź skorzystać z konkretnych metod, które pozwolą wybrać najlepszy pomysł. Jak sprawnie i skutecznie przeprowadzić taki proces? Skorzystajcie z zaproponowanych zadań.

ĆWICZENIE. Oś oceny

1. Na tablicy, flipczarcie lub podłodze (za pomocą taśmy klejącej) wyznacz oś współrzędnych. Oś Y oznacza realność wykonania przez Waszą grupę pomysłów (skala od 0 – zupełnie nierealne do 100 – bez żadnych wątpliwości jesteście w stanie samodzielnie to zrobić), a oś X oznacza stopień, w jakim ta propozycja realizuje postawiony przez nas cel (skala od 0 – w żadnym stopniu nie realizuje celu do 100 – pomysł pozwala w pełni i bez wątpliwości osiągnąć cel).
2. Zapisz pomysły na projekty na paskach/małych karteczkach,

a następnie poproś uczniów o to, aby spróbowali ułożyć poniższe pomysły na osi, szacując stopień ich realności oraz szansy na spełnienie celów. Możecie to robić wspólnie – tak, aby każdy miał szansę dokonać oceny każdego z pomysłów, bądź indywidualnie, gdzie każdy uczeń samodzielnie umieszcza pomysły na osi.

3. Pomysły, które znalazły się w prawym górnym rogu wykresu (mają wysoki stopień realności oraz szansę na realizację celu), przechodzą do dalszych rozważań, pomysły umieszczone w dolnej lewej części

odpadają. Być może warto uwzględnić któryś z pomysłów umieszczonych wysoko na jednej z osi, ale nisko na drugiej – poddajcie ten pomysł dyskusji. A być może po tym ćwiczeniu okaże się, że pozostaje tylko jeden pomysł, który wszyscy uczniowie ocenią jako najlepszy do realizacji?

Jeśli po tym zadaniu wciąż nie będziecie w stanie podjąć ostatecznej decyzji, który pomysł realizować w ramach projektu społecznego, skorzystajcie z kolejnej podpowiedzi na ćwiczenie.

33

ĆWICZENIE. Kapelusze De Bono (wersja uproszczona)

Ćwiczenie to jest bardzo pomocne do omawiania trudnych, kontrolowanych lub złożonych kwestii w większej grupie. Porządkuje myślenie i pozwala zwrócić uwagę na aspekty, które nie wybrzmiałyby w zwykłej, otwartej dyskusji.

W pełnej wersji to ćwiczenie jest bardziej rozbudowane, tutaj proponujemy Wam krótszą wersję, bardziej dostosowaną do realiów wyboru pomysłu na projekt.

1. Przygotuj kartki w czterech kolorach: białym, żółtym, czerwonym, czarnym. Możecie także wykorzystać prawdziwe kolorowe kapelusze, jeśli macie do takich dostęp.
2. Przekaż grupie, że poddacie pod dyskusję wypracowane pomysły na projekt, zrobicie to jednak według pewnego schematu. Każdy pomysł zostanie oceniony najpierw pod jednym wybranym kątem. Dane kryterium oceny projektu wskażą nam kolory kapeluszy/kartek. I tak kapelusz czerwony dotyczy emocji, jakie wywołuje

w nas projekt; czarny kieruje nas na zagrożenia, jakie mogą spowodować niepowodzenie projektu; żółty wskazuje nam wartości, które możemy osiągnąć dzięki realizacji projektu; a biały zmusza nas do urealnienia wszystkich uwag, które określiliśmy. Wyznaczcie limit czasu, który będzie wyznaczał ramy oceny każdego projektu (np. 3 minuty).

3. Jako pierwszy wykorzystajcie kapelusz czerwony, oznaczający emocje. Podzielcie się emocjami i uczuciami, jakie wywołuje w Was omawiany pomysł na projekt. Czy więcej jest w tym fascynacji, ciekawości, czy raczej oznak nudy i obaw przed tym, czy będzie nam się chciało działać w określonym projekcie? Patrząc na sprawę z perspektywy czerwonego kapelusza, mówcie o swoich subiektywnych, osobistych odczuciach.
4. Zmieńcie kapelusz na czarny, oznaczający pesymizm. Wkładając ten kapelusz, myślcie o wszystkich możliwych

negatywnych i słabych stronach pomysłu. Zastanówcie się, co może pójść nie tak i jakie trudności mogą się pojawić, kiedy zaczniecie działać.

5. Załóżcie żółty kapelusz i zmieńcie myślenie na optymistyczne. Pomyślcie o dobrych stronach realizacji danego pomysłu, co może wynikać pozytywnego z wypracowanego pomysłu dla Was i otoczenia.
6. Jako ostatni włożcie kapelusz biały i obiektywnie oceńcie wszystkie pomysły. Mając ten kapelusz, starajcie się urealnić wszystkie elementy, które padały w trakcie dyskusji, kiedy mieliście założone poprzednie kapelusze. Uporządkujcie myśli, notujcie wszystkie uwagi i refleksje, jakie padają w dyskusji.
7. Po tym ćwiczeniu powinno stać się jasne, które pomysły posiadają najwięcej „żółtych”, a które „czarnych” stron, podobnie – które pomysły budzą w Was pozytywne, gorące emocje. Taka analiza pomoże Wam wybrać najlepszy pomysł na projekt.

Kapelusze de

34

Jak

© UNICEF/Wegram

Jak włączyć różne grupy w projekt?

Kiedy macie już gotowy pomysł na projekt, warto jeszcze przed przystąpieniem do planowania konkretnych działań, zastanowić się nad tym, kogo i w jaki sposób włączyć do jego realizacji. Czy możemy zaprosić kogoś do współpracy na samym początku, czy zaplanowana przez nas grupa odbiorców projektu powinna uczestniczyć w pracach przy projekcie? Kto jeszcze może wesprzeć nas w pracy? Zastanówcie się nad tym i skorzystajcie z możliwości poszerzenia swojego działania. Wyróżniamy dwie podstawowe grupy, o których warto pomyśleć, przystępując do projektu:

- **Sojusznicy** – czyli osoby, które mogą nam pomóc przy projekcie. Zastanówcie się, jakie zasoby są Wam potrzebne do realizacji działań i kto może je zapewnić? Sojusznikami mogą być zarówno rodzice, różnego rodzaju instytucje udostępniające nieodpłatnie

swoje zasoby (domy kultury, organizacje społeczne, szkoły i placówki edukacyjne, lokalne media), jak i sponsorzy.

- **Potencjalni uczestnicy** – stanowią grupę odbiorców Waszego projektu. Może być ona bardzo oczywista, określona dokładnie, jak np. młodzież w wieku szkolnym z osiedla X w Waszym mieście czy seniorzy korzystający z zajęć w lokalnym domu kultury. Jednak pamiętajcie, że w każdej grupie funkcjonują osoby, dla których Wasz projekt może nie być łatwo dostępny. Są to np. osoby o specjalnych potrzebach, jak dzieci z niepełnosprawnością, osoby starsze, osoby cierpiące z powodu różnych schorzeń, grupy wykluczone ze względu na swoje pochodzenie czy ubóstwo. Postarajcie się zaplanować Wasz projekt w taki sposób, aby w jak największym stopniu był dostępny dla

możliwie szerokiego grona odbiorców. Jest to trudne zadanie. Wymagać będzie przemyślenia, ale da Wam ogrom satysfakcji. Jeśli nie pomyśleliście wcześniej o grupach doświadczających różnych trudności, które mogłyby być potencjalnymi odbiorcami Waszych działań, zastanówcie się teraz, czy jest szansa, aby lekko zmodyfikować opracowany przez Was pomysł tak, aby był jak najbardziej inkluzyjny i dawał szansę na skorzystanie z jego efektów jak największej grupie odbiorców. Czasem wystarczy niewielka zmiana, a może się okazać, że w zaplanowanym przez Was pokazie filmowym, uwzględnienie tłumaczenia na język migowy pozwoli osobom głuchym czy niedosłyszącym, cieszyć się z proponowanej formy rozrywki.

Planowanie i monitorowanie prac w projekcie

Każdy projekt musi posiadać swój początek i koniec, bez tego nie ma możliwości określenia żadnych celów ani działań. Jednak w przypadku projektów społecznych, sytuacja jest zdecydowanie bardziej złożona, dlatego planowanie harmonogramów to ważny aspekt powodzenia całego przedsięwzięcia.

Najbardziej klasyczny harmonogram ma postać wykresu Gantta – tabelki zawierającej w kolejnych kolumnach:

- **Wypisane zadania**, które stanowią zamkniętą całość. W zależności od złożoności projektu, zadania mogą się jeszcze dzielić na podzadania. Optymalnym jest, jeśli harmonogram całego projektu nie jest zbyt szczegółowy (przykładowo nie opisujemy każdego drobnego działania, które jest potrzebne do przygotowania ciasta na finał projektu), ale też nie zbyt ogólny (zadanie pod nazwą „przygotowanie finału projektu”, nie powie nam nic o tym, co konkretnie ma się wydarzyć). Oczywiście osoby odpowiedzialne za dane zadania na własny użytek

mogą prowadzić bardziej szczegółowe plany.

- **Osobę odpowiedzialną** za dane zadanie lub grupę zadań. Nawet jeśli zadanie będzie realizowało kilka osób, konieczne jest wyznaczenie lidera takiej grupy, czyli głównej osoby odpowiedzialnej za zadanie. To bardzo ważne z wielu powodów. Po pierwsze zapobiega rozmyciu się odpowiedzialności i sytuacji, w której nikt nie poczuwa się do wykonania ważnego dla projektu zadania, po drugie ułatwia monitoring. W trakcie spotkań wiadomo, kto zdaje relację z poziomu wykonania danych zadań i do kogo kierować się z pytaniami bądź wątpliwościami.
- **Czas wykonania zadania** oznaczony w zależności od czasu trwania projektu w dniach/tygodniach lub miesiącach. Szczególnie ważne jest ustalenie terminu ostatecznego, do którego dane zadanie musi zostać wykonane.

Powyższe elementy stanowią podstawę poprawnie skonstruowanego

harmonogramu. Można go również rozbudować o dodatkowe kolumny, jak np. zasoby (materialne, osobowe, inne), które są potrzebne do realizacji danego zadania. Jeśli jednak jesteście grupą początkującą w pracy metodą projektu, starajcie się jak najbardziej uprościć wszelkie kwestie formalne i nie komplikujcie sobie pracy.

Osobną kwestią, którą warto zaznaczyć w planie działania, są tzw. „kamienie milowe”, czyli kluczowe momenty w projekcie. Są to punkty, które oznaczają zamknięcie lub rozpoczęcie jakiegoś etapu projektu. Kamieniem milowym może być np. rozpoczęcie rekrutacji do naszego zespołu albo złożenie wniosku o dofinansowanie działania. Jeśli projekt trwa dłużej niż miesiąc, wyznaczenie kamieni milowych pozwala podzielić go na mniejsze części i zidentyfikować okresy, kiedy potrzebna będzie bardziej wytężona praca.

Wykres Gantta można przygotować w najprostszej formie w formie pliku Excel lub zwykłej tabeli/grafu, na którym uwzględnicie wszystkie istotne elementy.

Regularny monitoring to podstawa

Samo stworzenie harmonogramu to nie wszystko. Jeśli ma być on przydatny, musi „pracować” przez cały czas trwania projektu. Kluczowy jest jego stały monitoring. Spotykajcie się regularnie (raz w tygodniu, raz na dwa tygodnie), aby sprawdzać, co udało się zrobić, a co wymaga jeszcze zaangażowania. Na wszystkich w grupie dobrze działa „odhaczanie” lub skreślanie tych zadań, które udało się wykonać. Regularne spotkania pozwalają też na wczesnym etapie stwierdzić, że jakieś działania

opóźnią się lub konieczne będą zmiany w planie czy pomysł na projekt. Pamiętajcie, że zmiany w harmonogramie są naturalne i bardzo często wprowadza się różne modyfikacje w trakcie trwania projektów. Reagowanie na zmieniające się okoliczności to także cenna umiejętność, której nauczycie się podczas pracy metodą projektową.

Dużą wartością jest, jeśli spotkania monitorujące poprowadzą sami uczniowie, którzy pracują nad projektem. Sam schemat takiego

spotkania jest dość prosty, należy przedstawić w kolejności wszystkie działania, jakie są kluczowe dla realizacji projektu, i opowiedzieć o statusie ich wykonania. Jeśli w jakimkolwiek momencie pojawią się trudności, rolą zespołu jest wypracowanie rozwiązania i/lub ewentualnie wprowadzenie zmian w projekcie. Rola uczniów jest tu kluczowa, odpowiedzialność za monitoring buduje ich poczucie wpływu na cały projekt.

Promocja projektu

Projekt społeczny w większości przypadków zakłada bezpośredni udział innych osób, przede wszystkim w charakterze uczestników lub odbiorców. Ustaliliśmy już, iż czasami jest to konkretna grupa, jednak niekiedy potrzebujemy zaprosić do udziału osoby, które o naszych działaniach nie wiedzą. Podstawowy cel promocji projektu społecznego to właśnie rekrutacja uczestników lub dotarcie z informacją o projekcie do potencjalnych odbiorców i zaproszenie ich do korzystania z efektów projektu, np. do udziału w festiwalu nauki, który organizujemy.

Podstawowe narzędzia promocji, z których możecie skorzystać to:

- **Portale społecznościowe** – są łatwo dostępnym narzędziem promocji i jednocześnie pełnym różnorodnych informacji, w których ciężko się przebić z komunikatem. Widoczność Waszych treści będzie mała, o ile nie będą one wyraziste i atrakcyjne. Podstawą są dobre materiały wizualne, takie jak zdjęcia, grafiki lub filmy. Jeśli chcecie promować Wasz projekt, powinniście w pierwszej kolejności zadbać o ten kanał i zachęcać innych, aby udostępnił publikowane przez Was treści. Pamiętajcie jednak, aby młodzież najpierw zapoznała się z regulaminem wybranego kanału mediów społecznościowych, celem upewnienia się, jakie są prawa i obowiązki społeczności danej platformy.
- **Tradycyjne media lokalne i internetowe** – wciąż docierają do wielu mieszkańców, dlatego warto o nich pamiętać. Same podmioty mediów lokalnych często nie docierają do wielu interesujących dla lokalnej społeczności tematów. Dlatego istnieje duża szansa, że napiszą lub opowiedzą o Waszym projekcie. Warto

nawiązać kontakt z wybranymi dziennikarzami, informować ich regularnie o projekcie i zaprosić na oficjalną inaugurację przedsięwzięcia.

- **Bezpośrednie akcje promocyjne i happeningi** – dobrym pomysłem na upowszechnienie wiedzy o przygotowanym przez Was przedsięwzięciu jest wyjście do społeczności lokalnej i bezpośredni kontakt z mieszkańcami. Możecie pojawić się na lokalnych piknikach i festynach, rozdać ulotki informujące o podjętych przez Was działaniach. Warto także odwiedzić chętnie uczęszczane przez ludzi miejsca, jak np. lokalny dom kultury i poprosić dyrekcję o możliwość zawieszenia plakatu na tablicy informacyjnej. W promocji sprawdzają się także happeningi, które możecie zorganizować w różnym czasie trwania projektu. Zainteresujecie w ten sposób sąsiadów, kolegów czy właścicieli firm Waszą działalnością.

O czym warto pamiętać, planując promocję projektu?

- Chwyliwa, zapadająca w pamięć nazwa projektu

lub Waszej grupy z pewnością okażą się pomocne.

- Dbajcie o stronę wizualną projektu – róbcie zdjęcia, rysujcie plakaty, nagrywajcie filmy wideo i udostępniajcie materiały możliwie szeroko.
- Używajcie prostych haseł, aby Wasz przekaz był zrozumiały dla wszystkich. Zwięzła, a jednak kreatywna komunikacja to ogromna sztuka. Jeśli możecie poprosić kogoś o pomoc, skorzystajcie z tej możliwości. Z pewnością dużo Was to nauczy.
- Zachęcenie bliskich – kolegów, członków rodziny i znajomych do przekazywania kolejnym osobom informacji o projekcie, jest dobrym pomysłem na dotarcie do szerszego grona odbiorców.
- Nie przejmujcie się, jeśli Wasz projekt nie zostanie nagłośniony. Pamiętajcie, że jako młodzi ludzie macie możliwość korzystania wyłącznie z bezpłatnych kanałów komunikacji, a także własnych kontaktów i zasobów. Liczy się Wasze zaangażowanie i to, że podejmujecie wyzwania.

© UNICEF

Podsumowanie działań projektowych

Dobrze przeprowadzony proces pracy nad projektem powinien zakończyć się podsumowaniem i ewaluacją. Wspominaliśmy już wcześniej, jak ważny jest monitoring poszczególnych etapów realizacji projektu. Ostateczna ewaluacja powinna odnieść się do tych działań. Ewaluację planujemy bardzo podobnie jak diagnozę i możemy korzystać z takich samych metod jak opisane w części o zdobywaniu informacji i badaniu potrzeb.

Jakie elementy podlegają ewaluacji?

- **Czy udało się spełnić cele naszego projektu?** Jeśli postawiliśmy dobry cel, który jest mierzalny, nie będziemy mieli problemu z oceną, czy udało się go osiągnąć. Jeśli w projekcie pojawiły się elementy, które ciężko poddać ilościowej ocenie, warto przeprowadzić np. ankietę ewaluacyjną wśród odbiorców i poznać ich opinie na temat naszego projektu.
- **Słabe i mocne strony zrealizowanego projektu.** Warto dopytać uczestników i odbiorców

projektu nie tylko o to, czy samo działanie im się podobało, ale czy dostrzegają jakieś elementy, które ich zdaniem można by ulepszyć, poprawić, a które były na tyle ciekawe, że warto je powtórzyć w kolejnej odsłonie projektu. Sami uczestnicy grupy projektowej powinni także przeprowadzić taką ocenę poszczególnych elementów projektu.

- **Atmosfera i współpraca w zespole projektowym.** Ewaluacja powinna służyć także ocenie, jak dobrze pracowało Wam się w grupie, które elementy sprzyjały pracy, a które ją blokowały. Czy atmosfera, jaka panowała w zespole, motywowała do działania? Czy można coś poprawić na przyszłość? Nie pomijajcie w ocenie tego niezwykle istotnego aspektu.
- **Realizacja celów indywidualnych poszczególnych członków zespołu.** Wspominaliśmy na początku tego opracowania, że poza istotnym celem całego projektu, na osiągnięcie którego pracuje grupa, są także

indywidualne cele przyświecające jej poszczególnym członkom. Zakończenie projektu to dobry moment na sprawdzenie, czy udało się Wam uzyskać to, co planowaliście. Podsumujcie czego się nauczyliście, jakie nowe umiejętności nabyliście w trakcie pracy, czy poznaliście swoje mocne/słabe strony i na czym chcielibyście się skupić przy realizacji kolejnych projektów. Taka indywidualna ewaluacja pełni ważną funkcję rozwojową.

Jak przeprowadzić ewaluację?

Przystępując do ewaluacji, możecie wykorzystać te same narzędzia i metody, którymi posługiwaliście się na etapie diagnozy i badania potrzeb. Wszelkiego rodzaju ankiety, skale ocen, osie ocen czy tradycyjna debata, sprawdzą się doskonale w tym procesie. Jeśli jednak szukacie dodatkowych rozwiązań na podsumowanie Waszego projektu, zachęcamy do przeprowadzenia ćwiczeń z następnej strony, które pomogą Wam uporządkować informacje o projekcie.

© UNICEF/Wogram

© UNICEF/Ramzi Halde/Dar al Mussawir

ĆWICZENIE. Ręce

Poproś członków grupy o odryśowanie na kartce papieru własnej dłoni. Następnie, na każdym z palców uczestnicy powinni napisać jedną rzecz dotyczącą ewaluowanego wydarzenia/projektu:

- Kciuk – co było najlepszą stroną projektu,
- Palec wskazujący – o czym opowiem znajomym,
- Palec środkowy – co było najłabszą stroną,
- Palec serdeczny – co bym zmienił/a,
- Mały palec – czego się nauczyłem/-am (ew. dowiedziałam/em, co było zaskakujące)

Następnie uczestnicy indywidualnie wypełniają rysunki dłoni. Po zakończeniu chętni mogą się podzielić tym, co zapisali. A kartki z odrywającymi dłońmi mogą zawisnąć na przykład na tablicy, w klasie/sali, w której organizowaliście spotkanie grupy projektowej.

ĆWICZENIE. Rzeka projektu

1. Narysuj na flipczarcie lub tablicy rzekę – płynącą od gór do morza.
2. Przypomnij pokrótce, jak wyglądały poszczególne etapy pracy nad projektem (od początku do końca), zaznacz je na rzece hasłami lub odwołaniem do kamieni milowych.
3. Powiedz uczestnikom, że narysowana rzeka symbolizuje Wasz projekt. Rozdaj uczniom karteczki samoprzylepne (kolorowe) i poproś, aby opisali na nich:
  - to, co ich zdaniem udało się zrealizować – sukcesy

w projekcie (karteczki zielone lub oznaczone symbole uśmiechniętej buzi),

- trudne momenty, kryzysy, jakie napotkali podczas pracy w projekcie (karteczki czerwone lub oznaczone symbolem smutnej buzi),
  - momenty, w których uczestnicy nauczyli się czegoś nowego, zdobyli nowe umiejętności, doświadczenia (karteczki oznaczone symbolem książki).
4. Następnie poproś o przyklejenie karteczek w odpowiednim miejscu.

5. Omówcie wspólnie rzekę projektu – skoncentrujcie na wszystkich pozytywnych i negatywnych emocjach i aspektach, których doświadczyła grupa. Każdy powinien mieć możliwość wypowiedzenia się podczas ewaluacji. Nie oceniajcie swoich wypowiedzi, powinny one być jak najbardziej swobodne i niezależne. Jako opiekun, nie zapomnij wyrazić własnego zdania i podzielić się z grupą swoim doświadczeniem pracy w tym projekcie.

Zakończenie

Wasza przygoda pracy z projektem społecznym właśnie dobiegła końca. Przez wiele tygodni, a może miesięcy, pracowaliście intensywnie nad przygotowaniem projektu, który w swoim założeniu miał poprawić jakość życia uczniów i/lub lokalnej społeczności. Mamy nadzieję, że udało się Wam zrealizować chociaż część z założonych celów, a efekt końcowy w postaci projektu, który ujrzał światło dzienne, przyniósł całej grupie poczucie satysfakcji. Nie zrażajcie się trudnościami czy niepowodzeniami, których doświadczyliście. Są one naturalne, zwłaszcza na początku drogi pracy z projektem. Z każdym następnym projektem, który będziecie opracowywać i wdrażać, kolejne nabywane doświadczenia jeszcze lepiej pozwolą Wam przygotować się na ewentualne nieprzewidziane sytuacje.

Dziękujemy, że uczestniczyliście w projekcie „TO(działa)MY!”. Pamiętajcie, że organizacja obowiązkowych projektów społecznych w ramach akcji jest pierwszym etapem całego projektu. Zachęcamy Was serdecznie do składania aplikacji o dofinansowanie realizacji kolejnych projektów bądź rozwinięcia tych, które już udało Wam się wdrożyć w życie. To niepowtarzalna okazja, dlatego zachęcamy Was i Waszych uczniów do dalszej pracy. Nie możemy się doczekać jej efektów. Powodzenia!

Organizatorzy
UNICEF Polska
i Fundacja
Santander Bank Polska

Literatura

Belbin M. (2003). *Twoja rola w zespole*.
Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Green Generation. Raport wspólnie na rzecz Ziemi (2020),
Mobile Institute i Izba Gospodarki Elektronicznej.

Kultura czasu wolnego we współczesnym świecie (2016).
red. Tanaś V., Welskop W., Łódź: Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu.

Zdrowie Uczniów w 2018 r. na tle nowego modelu badań HBSC,
red. Mazur J., Małkowska-Szcutnik A., Warszawa: Instytut Matki i Dziecka.

Stowarzyszenie Polski Komitet Narodowy
Funduszu Narodów Zjednoczonych
na Rzecz Dzieci – UNICEF

ul. Rojna 175 D
02-729 Warszawa
unicef@unicef.pl
www.unicef.pl

unicef dla każdego dziecka